

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Social kompetens i förskolan

kvalitativa intervjuer med förskollärare om förskolans sociala uppdrag

Charlotta Johansson

”KUFA/BL1/LAU990”

Handledare: Inger Brännberg

Examinator: Torgeir Alvestad

Rapportnummer: VT11-2920-24

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Social kompetens i förskolan – kvalitativa intervjuer med förskollärare om förskolans sociala uppdrag.

Författare: Charlotta Johansson.

Termin och år: Vt 2011

Kursansvarig institution: Institutionen för Pedagogik, kommunikation och lärande

Handledare: Inger Brännberg

Examinator: Torgeir Alvestad

Rapportnummer: VT11-2920-24

Nyckelord: social kompetens, förskola, förskollärare, förhållningssätt, förskolans uppdrag, social utveckling

Barns sociala kompetens är grunden för barns vidare liv menar förskollärarna i denna studie. *Syftet* med studien är att undersöka hur några förskollärare talar om, definierar och stödjer barns sociala kompetens. Den *metod* jag använder mig av är kvalitativa intervjuer med filmkameran som ljudupptagnings verktyg. Jag har även haft en intervjuguide som stöd och min intention är att skapa ett samtal med avsikten att tränga djupt in i varje persons tankar och uppfattningar.

Urvalsgruppen består av fyra förskollärare som arbetat mellan 4 – 30år och är verksamma i en mindre kommun i Sverige. Kommunen har inom skolans område varit aktiv och tagit till sig forskning som stöd i barns måluppfyllelse vilket skapade min nyfikenhet om likheter finns inom förskolans område.

Resultatet visar att förskollärarnas intentioner är att stödja och vägleda barnen i deras utvecklande av de sociala kompetenserna. Förskolans betydelse visar sig vara viktig då förskollärarna talar om att barns vistelsetid ökat, vilket betyder att barns fostran förläggs till stor del på förskolan i stället för hemmet. De sociala kompetenser som undersökningen visar som mer betydelsefulla är att barn kan samspela med andra människor, ta ansvar, skapa självkänsla och känna trygghet. Förskollärarna beskriver att de sociala kompetenserna är grunden till att kunna umgås i grupp. De drar likheter med att verka inom arbetslivet, föreningslivet och privatlivet när man är vuxen. Leken lyfts upp som betydelsefull för barns skapande av de sociala kompetenserna och förskollärarna talar om att det är där som de lär för livet. De beskriver hur barn genom leken lär sig samspel, ömsesidighet, konflikthantering och att kommunicera.

Betydelsen för läraryrket är att aktivt arbeta efter *Läroplan för förskolan, Lfö98* och att sträva efter barns utveckling och lärande. Forskning visar att det är förskollärarna som är arbetsinstrumentet och villkoren att bygga relationer till barn handlar om kvalitet (Skolverket, 2010).

Förord

Till alla förskolor och deltagare i denna studie som har låtit sig intervjuas vill jag sända ett stort och varmt Tack! Utan er hade denna studie inte kunnat genomföras. Jag vill också sända ett tack till min handledare Inger Brännberg som hjälpt och stöttat mig i mitt examensarbete. Birgitta Olausson som stått bakom mig under hela min utbildningstid och hjälpt och stöttat, Tack för att du alltid har funnits där. Utan dig hade det varit tuffare.

En extra tanke går till min familj som hjälpt mig i mina tyngsta stunder. Tack för att ni alltid trott på mig. Ni är ljusen i mitt liv.

Jordala 20110331

Charlotta Johansson

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	5
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	6
1.2 DISPOSITION	6
2. LITTERATURGENOMGÅNG & TIDIGARE FORSKNING	7
2.1 BEGREPPSDEFINITION	7
2.1.1 <i>Kompetens</i>	7
2.1.2 <i>Social kompetens</i>	7
2.2 LÄRANDET ÄR SOCIALT	8
2.2.1 <i>Sociokulturell teori</i>	8
2.3 KOMMUNIKATIONENS BETYDELSE FÖR LÄRANDE	10
2.4 LÄRANDE I FÖRSKOLAN	10
2.5 FÖRSKOLLÄRARENS FOSTRANSUPPDRAG	11
2.6 FÖRSKOLANS UPPDRAG	12
2.7 FÖRSKOLANS FÖRÄNDRADE VILLKOR FÖR LÄRANDE	13
3. METOD	14
3.1 URVAL	14
3.2 METODVAL	14
3.3 GENOMFÖRANDE	15
3.4 BEARBETNING / ANALYS	16
3.5 ETISKA REGLER	16
3.6 VALIDITET / RELIABILITET	17
4. RESULTAT	18
4.1 DEN GRUNDLÄGGANDE SOCIALA UTVECKLINGEN	18
4.2 FÖRSKOLLÄRARNAS FÖRHÅLLNINGSSÄTT OCH ARBETSSÄTT	20
4.3 FÖRSKOLLÄRARE DEFINIERAR BARNES SOCIALA KOMPETENSER	21
4.4 KOMMUNIKATION BETYDELSEFULL FÖR BARNES SKAPANDE AV SOCIAL KOMPETENS	23
4.5 SOCIAL KOMPETENS I ETT FÖRÄNDERLIGT SAMHÄLLE	24
4.6 LÄROPLANENS BETYDELSE FÖR FÖRSKOLLÄRARNA	25
5 DISKUSSION	27
5.1 RESULTATDISKUSSION	27
5.1.1 <i>Hur resonerar förskollärare om barns sociala kompetenser?</i>	27
5.1.2 <i>Vilka arbetssätt menar förskollärare främjar barns sociala kompetenser?</i>	29
5.1.3 <i>Vilken betydelse menar förskollärare att förskolan har i barns utvecklande av social kompetens?</i>	31
5.1.4 <i>Vilka sociala kompetenser anser förskollärare är av betydelse för barns fostran till demokratiska medborgare?</i>	32
5.2 SLUTSATS	33
5.3 DIDAKTISKA KONSEKVENSER	34
5.4 METODDISKUSSION	35
5.5 FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING	36
REFERENSER	37
BILAGA 1. BREV TILL RESPONDENTENA	39
BILAGA 2 INTERVJUGUIDE	40

1. INLEDNING

På Skolverkets hemsida (skolverket.se hämtad 2011-02-13) kan man läsa att Kulturrådet, Svenskt näringsliv, Internationella programkontoret och Ung Företagsamhet har bjudits in till samråd för att diskutera vilka kompetenser som framtidens elever behöver. Johan Olsson, Svenskt näringsliv var en av flera som uttalade sig;

– Vi är intresserade av de kompetenser eleverna utvecklar; dels de rena baskunskaperna, men även sådant som social förmåga och analytiskt tänkande. Skolan måste hjälpa eleverna att bli drivkraftiga människor som kan fungera i samhället och försörja sig. Framtidens arbetsmarknad kräver välutbildade människor som är beredda att ta initiativ, samarbeta, lära nytt och anpassa sig efter en föränderlig omvärld.

Allt fler familjer arbetar heltid idag vilket medför att behovet av barnomsorg ökar och ansvaret för barns utveckling och lärande nu fördelas mellan hemmet och förskolan på ett annat sätt. Detta medför att förskolans uppdrag skärps för förskollärarna för att kunna bemöta alla barns utveckling och lärande i en pedagogisk verksamhet (Utbildningsdepartementet 2006:8). Barns sociala utveckling är något som i århundraden främst varit upp till varje familj och de har själva präglat sin syn på sina barns fostran. Idag fördelas barns fostran, utveckling och lärande till fler arenor (bl.a. förskola, skola, föreningsliv) vilket påverkar barnen både positivt och negativt. Förskolan är en arena som barn kommer i kontakt med i tidig ålder och alla intryck och erfarenheter som barn möter hjälper dem att skapa förståelse för livet och sin sociala utveckling. Pramling Samuelsson & Sheridan(2006) skriver att barns tidiga lärande är en viktig del i det livslånga lärandet och att dessa erfarenheter ligger till grund för hur barnets uppfattning om sig själv som lärande individ kommer att bli. Det är intressant att se hur de sociala gemenskaper som barn ingår i formar deras identitetsskapande och vad det betyder för deras sociala utveckling. I *läroplan för förskolan (Lpfö98)* beskrivs att förskolan ska ge barn möjlighet att ta initiativ i en social och kulturell miljö som också utvecklar deras sociala och kommunikativa kompetens (s.5). Det går helt i linje med den nya reviderade läroplanen, *Lpfö 2010* som också redogör för vikten av förskolan som en social arena (s.6).

Jag är nu i slutfasen av min lärarutbildning och skriver mitt examensarbete. Jag har genom tidigare erfarenheter och under min utbildning på Göteborgs universitet fått ett ökat intresse för barns sociala utveckling. Att fungera socialt är en kompetens som är en av de viktigaste grundstenarna i en människas liv. Pramling Samuelsson, Sheridan (2006) talar om att små barns lärande främst ska handla om att de ska få möjlighet att utveckla en bred social kompetens, en kommunikativ kompetens, förståelse för olika innehåll och fenomen samt en lust och tillit till den egna förmågan att lära. Hur resonerar förskollärare om betydelsen av att barn utvecklar social kompetens och hur stödjer de barn i deras sociala utveckling? Vad ingår i begreppet social kompetens? Hur påverkas förskolans verksamhet om förskollärare förstår begreppet social kompetens olika?

Innehållsfokus i förskolan har de senare åren mer handlat om barns lärande i matematik och naturkunskap och de delar som jag anser är de mest grundläggande har mer kommit i skuggan. I detta sammanhang anser jag att barns sociala kompetenser blir angeläget att belysa och lyfta fram. Det finns ett behov av att påminna om grunden för barns utveckling. Studien blir ett sätt att öppna ögonen för hur barns lärande ger ringar på vattnet och hur den ena förmågan är sammankopplad med den andra och att helheten skapar barns möjlighet att lära.

1.1. Syfte och Frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka hur några förskollärares talar om, definierar och menar att de stödjer barns sociala kompetenser i förskolan samt vilken betydelse sociala kompetenser har för deras framtida liv?

- Hur resonerar förskollärare om barns sociala kompetenser?
- Vilka arbetssätt menar förskollärare främjar barns sociala kompetenser?
- Vilken betydelse menar förskollärare att förskolan har i barns utvecklande av de sociala kompetenserna?
- Vilka sociala kompetenser anser förskollärare är av betydelse för barns fostran till demokratiska medborgare?

1.2 Disposition

I det första kapitlet har jag skrivit en inledning till studiens fokus och presenterat syfte och frågeställningar samt beskriver jag kortfattat innehållet i följande kapitel.

I kapitel två görs en litteraturgenomgång som beskrivning tidigare forskning inom området social kompetens i relation till mitt forskningsintresse.

Kapitel tre utgörs av de metodiska ställningstagandena och en beskrivning av det praktiska genomförandet samt bearbetning av data och analys.

I kapitel fyra presenterar jag mitt resultat med citat ifrån respondenterna.

Kapitel fem diskuterar jag mitt resultat med stöd av den sociokulturella teorin och tidigare forskning samt centrala begrepp. Här återfinns även min metoddiskussion och studiens slutsats samt didaktiska konsekvenser och förslag till vidare forskning.

2. Litteraturgenomgång och tidigare forskning

Det här kapitlet beskriver begreppsdefinitioner och tidigare forskning inom social utveckling och lärande i relation till mitt forskningsområde.

2.1 Begreppsdefinition

Jag kommer här att göra en begreppsförklaring av kompetens och social kompetens som jag anser har relevans för förståelsen av textens innehåll.

2.1.1 *Kompetens*

Lillemyr (1990, beskriven av Pape 2001:20) menar att vara kompetent är när man har förmågan att göra det som krävs. Utmaningar i livet kan visa på kompetens eller brister av kompetens och därför menar Lillemyr vidare att det är de speciella situationerna där innehållet är förknippat med specifika utmaningar som beskriver begreppet kompetens.

Gotvassli (2002:7) resonerar om dagens och framtidens behov av att stödja och främja barns kompetenser. Han beskriver förskolans betydelse av att främja ett lärande som möjliggör för barn att kommunicera, samarbeta, söka och utveckla ny kunskap vilket han menar är nödvändiga kompetenser i ett samhälle präglad av stort informationsflöde och snabb förändringstakt. Samtidigt menar han att det är svårt att se vilka kompetenser som morgondagens barn kommer att behöva och att det är en enorm utmaning för alla som arbetar inom förskolan. Förskolan har en nyckelroll och han hänvisar till forskning som visar på att kvalitet och kompetens av personalen inom förskolan är det som är mest avgörande för verksamhetens kvalitet.

2.1.2 *Social kompetens*

För att förstå social kompetens förklarar nationalencyklopedin det på följande sätt; ”förmåga att umgås och kommunicera med människor i ens omgivning på ett sätt som befrämjar den sociala samvaron. Hög social kompetens anses värdefull i t.ex. skola och arbetsliv” (ne.se/social-kompetens, hämtad 2011-02-08).

Lillvist (2009, beskriven av Jaeschke Israelsson & Qvist 2010) menar att social kompetens handlar om att kunna hantera sina känslor i relation till andra personer men även att en individ klarar att läsa av och hantera olika former av sociala situationer. Det handlar även om, menar Lillkvist, att visa upp ett passande beteende i en social situation men samtidigt att det är föränderligt beroende på förutsättningar och de personer som samspekar.

Vedeler (2009) talar om hur individen involveras i en dynamisk process. Barns integrering av kunskap och färdigheter, organiserad i aktivt beteende över tid vilket inte kan inskränkas till en enda specifik händelse. Hon menar att mycket visar på att kamrat och vänskapsrelationen är av helt central betydelse men också behovet av mänsklig social tillhörighet och socialt erkännande samt behovet av att uppnå sociala mål i specifika sammanhang.

Persson (2003) tar också upp begreppet social kompetens och anser att det handlar om vår förmåga att ingå i olika grupper och vår förmåga att hantera olika relationer i vår vardag. Hans utgångspunkt är hur relationer hanteras både individuellt och med de andra i grupp samt hur relationer hanteras i men också med samhället. Det mångfasetterade förändringstryck som

han beskriver anser han kan förklaras av det stora intresset för social kompetens som efterfrågas just nu i samhället (s.205).

2.2 Lärandet är socialt

Jag utgår ifrån den sociokulturella teorin på kunskap och lärande, vilket innebär att störst fokus läggs på att kunskap konstrueras genom samarbete i en kontext där interaktionen och kommunikationen är helt avgörande för lärandet (Dysthe 2003:41).

2.2.1 Sociokulturell teori

All mänskligt lärande bör förstås i ett kommunikativt och sociohistoriskt perspektiv menar Roger Säljö (2000:9), professor i pedagogisk psykologi vid Göteborgs universitet. Han beskriver hur individens tänkande och handlande formas av den kunskap som finns mellan människor och dess samspel för att sedan användas vid nya kommunikativa sammanhang. Säljö utgår ifrån Vygotskij, som är en av den sociokulturella teorins största kunskapsteoretiker. Vygotskij föddes i slutet på 1800-talet och var den viktigaste nytänkaren inom den sovjetiska psykologin och lingvistikens i början av 1930-talet. Han beskrev hur formandet av en skapande personlighet som strävar mot framtiden, initieras med hjälp av en skapande fantasi som gestaltas i nuet (Vygotskij, 1995).

Säljö beskriver lärandet som en viktig del i vår kultur och att den är knuten till våra föreställningar om ekonomisk och social utveckling och förbättrade levnadsvillkor. Lärandet sker i interaktion mellan människor och den är en sida av all mänsklig verksamhet. Lärandet återfinns i varje vanligt samtal, handling eller händelse som i framtiden troligtvis kommer användas någon gång. All mänsklig verksamhet blir då det möjliga resultatet av lärandet, vilket i sig inte kan kopplas till bestämda organisationer som skola och undervisning, utan även till de mer grundläggande sammanhangen som familjen, vänner och kamrater, i föreningar, på arbetsplatser, aktiviteter på fritidsgårdar och alla sammanhang där samspelet mellan människor finns. Sammantaget menar Säljö att lärandets grundläggande mening handlar om vad individer och grupper tar med sig från sociala situationer och använder i framtiden (Säljö, 2000:12–13). I dessa grupper ingår förskolan som en arena och de interaktioner och kommunikativa situationer barn ingår i. Barns lärande till demokratiska medborgare sker interaktivt i förskolan och förskolläraernas uppdrag är att stödja barns sociala utveckling.

Lärandet sker i dimensionella processer, både individuellt eller i grupp (Säljö 2000). Det handlar om att ta tillvara på erfarenheter och använda dessa i framtiden. De kulturella omständigheter vi lever i påverkar vad eller hur mycket vi lär och på vilka sätt vi lär och tar del av kunskaper. Säljö (a.a.) menar att vi måste lära oss vilket förfarande som är lämpligt i utförandet av problemlösningar och att värdera de svar som uppkommer. Vygotskij (Bruner, 1984, beskriven av Imsen, 2006:325) menar att barnet inte själv kan ta till sig den kunskap och den gemensamma kultur som finns i samhället utan det är i samspel med och vägledning av någon som kan mer som barnet kan ta till sig de begrepp och uppfattningar av omvärlden om de befinner sig i.

Dysthe (2003) beskriver lärandet som situerat och huvudsakligen socialt och att språket är grundläggande för läroprocesserna samt att deltagandet i en praxisgemenskap (lärandet sker i gemenskaper med andra och att man lär av varandra) krävs för att lärande ska skapas.

Människan är en flexibel varelse som agerar utifrån antaganden om vad de sociala situationerna innebär, vilket skapar mening om sin omgivning (Säljö, 2000:129). Det handlar konkret om att kunna avgöra när och hur kunskaper skall användas i olika situationer. Denna relation mellan redskap och handlande varierar mellan hur den används inom olika praktiker. Säljö menar att detta handlande kräver tolkning och kreativitet av individen för att förutsättningarna skall skapas och beskriver att människan alltid handlar inom ramen för praktiker. Miljön som vi omges av för tillfället har ett bestämt uttryck. I hockeyrinken är det accepterat att tacklas och vara lite ruffig medans på exempelvis förskolegården ska vi visa hänsyn till den andre och att puttas eller bruka våld är inte tillåtet. Alla våra handlingar och förståelser är delar av den kontext vi ingår i. De vävs samman och bildar en helhet av den sociala praktik eller verksamhet och identifierar människans tillhörighet (Säljö, 2000:135). Även Dysthe (2003) tolkar det sociokulturella lärandet som en integrerad del av aktiviteten i vilken de fysiska och sociala kontexterna bildar en lärande väv.

För att beskriva hur människans socialisation i samhället kan förstås ur ett sociokulturellt perspektiv menar Säljö (2000) att de teoretiska och fysiska färdigheter som utvecklas, bevaras och förs vidare till kommande generationer. Dessa insikter riskeras gå förlorade om inte miljöer och kommunikativa situationer görs tillgängliga för människor, vilket över tid medför en säkring i information, kunskap och färdigheter (s.38). Miljöns betydelse för att utveckla mer specifika kunskaper har visat sig över tid. Kunskapen om de mer avancerade färdigheterna har gjort att miljön där dessa lärs blivit avgörande för hur skicklig utövaren blir. Kunskapen kan inte längre inhämtas inom familjen eller den vardagliga verksamheten utan man kan urskilja olika former av lärande och socialisation av individer i ett mer komplext samhälle (s.40). Olika villkor för förmedling av förhållningssätt, kunskaper och färdigheter kan beskrivas mer utförligt genom begreppen primär och sekundär socialisation.

En mindre gemenskap, i en familj äger den *primära socialisationen* rum. Livets mest grundläggande och viktigaste kunskaper förmedlas här. Det kan vara språk, sociala regler för samspel och hänsynstagande samt andra insikter och spelregler som är nödvändiga för att fungera i samhället (Säljö, 2000;40). De starka band som byggs upp inom barnets närmaste omgivning, föräldrar, syskon, släktingar och nära vänner, gör att de kunskaper de har om barnets upplevelser gör att dessa band binder barnet samman med dess egen historia och dess upplevelser. Detta sker då de närmaste påminner och pratar om vad barnet gjort men samtidigt kan inte barnet skydda sig mot den världsbild som de vuxna förfogar över i kommunikativa situationer (a.a.).

Den *sekundära socialisationen*, den som sker i skola, förskola, och andra institutionaliserade miljöer, är villkoren för lärande annorlunda menar Säljö (2000;40). Förståelsen om hur barnet fungerar utanför den pedagogiska verksamheten och vilka kunskaper det har, är inte på samma djup som inom den närmaste familjen. Den sociala interaktion som den pedagogiska verksamheten erbjuder, skiljer sig mycket ifrån barnets närmast tillvaro. Inom skola/förskola lyfts pedagogiken upp och genomsyrar aktiviteterna medan den är osynlig i hemmen. Säljö menar vidare att lärandet sker då efter speciella kommunikativa mönster inom dessa institutioner. Dessa sammanhang skiljer sig ifrån barnets naturliga tillvaro och grundar sig nästan alltid utifrån antaganden och idéer om hur lärande går till och föreställningar om de kommunikativa samspelet där insikter och färdigheter ska intas.

2.3 Kommunikationens betydelse för lärande

Emilsson (2008:20) pratar i termen socialisation för att beskriva de processer som ryms i begreppet social kompetens. Hon menar att det är synen på en dialektisk process mellan individen och samhället där individen både påverkar och påverkas genom interaktion med sin omvärld. Barnets anpassning är en social och individuell process som integrerar barnet med samhället och sig själv som individ. Emilsson lägger betoningen på processen och menar att det är de samhällsliga kraven på individens anpassning eller behov som hon uttrycker det, som är drivande i barns fungerande och hanterande av sin omvärld

Kunskaper och färdigheter är kommunikativa och byggs upp historiskt i ett samhälle via insikter och handlingsmönster som genom interaktion med andra människor förmedlas och förs vidare (Säljö, 2000:21). Kommunikation och interaktion mellan människor är avgörande i alla processer och det är genom kommunikation som sociokulturella resurser skapas men det är också kommunikationen som för det vidare. Enligt Säljö (2000) så är kommunikationen med barn i lek centralt i ett sociokulturellt perspektiv. Genom delaktighet i interaktionen blir barn delaktiga i hur människor uppfattar och förklarar företeelser i sin omgivning. Han menar att länken mellan det inre (tänkandet) och det yttre (interaktionen) blir kommunikationen och barns utveckling (socialisation) in i en värld av handlingar, föreställningar och kunskap existerar genom den. Williams (2006) anser att språkets roll är viktigt för barns utveckling av deras sociala kompetens. Hon menar att den har stor betydelse i relationer med andra.

2.4 Lärande i förskolan

Hundeide (1999, beskriven av Dysthe, 2003) menar att det sociala spelet i förskolan/skolan visa på att barn lär sig ett "spel", en dold dagordning med egna koder eller genrer som visar på vilka de är, ett förhållningssätt till andra, kommunikationen med andra, stil och klädkoder samt uppträdande gentemot andra. Barn har en förmåga att anpassa det sociala spelet till den aktuella miljön de vistas i som exempelvis förskolan. De dagliga rutinerna blir ett facit på korrekt uppträdande menar Hundeide vidare. Han anser att vistelsetiden på förskolan/skolan blir något mer än bara att lära sig om vissa ämnen. Det handlar om att barn lär sig diskursiva vanor, rutiner, sätt att uppträda, genrer och koder som är underförstådda och lärs genom praktisk handling. Vilket kan innebära att barn från en annan kultur eller social bakgrund kommer att få problem med att förstå de dolda koderna och risken att exkluderas blir därför stor (s.150).

Inom utvecklingspedagogiken (Pramling, 1988: 1994; Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003, beskriven av Pramling Samuelsson, Sheridan, 2006) så är det barns egna tankar som får bilda utgångspunkten för lärandet vilket innebär att läraren ska stödja och uppmuntra barn till att ställa frågor och att de tillsammans försöker komma fram till olika slutsatser. Alla barns tankar och idéer är viktiga vilket får barn att få förståelse för andras synsätt samt att det finns olika variationer som kan användas vid problemlösning (S.109-110). Även Johansson (2005:96) beskriver hur barns lärande främjas genom att ta fasta på barns intentioner. Hon menar att det gäller att vara känslig för barns intressen och önskemål samt de intentioner de har i olika aktivitets situationer.

Pramling Samuelsson, Sheridan (2006) talar om den lärandeprocess som sker i mötet mellan barnet och den vuxne som det mest centrala i pedagogisk kvalitet. De nämner barnet som det kompetenta barnet vilket innebär en kunskapssyn där barnet blir en aktiv medskapare av sin

egen kunskap och där förskolläraren möter barnet med respekt och positiva förväntningar på dess förmåga (s. 111). De menar att man ska se barn som kompetenta men på olika sätt (s. 112).

Leken är en social aktivitet där barnen oftast leker tillsammans och Pramling Samuelsson, Sheridan (2006:85) beskriver att barn som leker anser att själva processen är viktigare än produkten. Leken blir ett verktyg som barn använder för att skapa sig förståelse av sina handlingar och sitt bemötande av andra människor. Enligt författarna så är leken barns träning, de menar att i leken är allt möjligt. Barn lär sig bl.a. att finna lösningar, idéer genom samförstånd, var gränserna går och att behärska sin styrka. Leken hjälper dem att utveckla sin sociala kompetens och för att leken ska djupna och fortgå så tvingas barn att följa sociala lekregler. Pramling Samuelsson, Sheridan (s. 86) beskriver de tre lekreglerna samförstånd, ömsesidighet och turtagande som viktiga för att barn ska behålla lekens harmoni. De menar att det är förskollärarens uppgift att möjliggöra för alla barn att vara med och leka och genom sitt deltagande, på barnens villkor, blir de viktiga förebilder som hjälper barnen att ta sig in och ut i olika situationer. Genom att de aktivt deltar så stödjer de barns sociala utveckling (s. 87).

I det sociokulturella perspektivet som Vygotskij (1978, beskriven av Imsen, 2006:324) framhåller menas att leken utgår ifrån föreställningar av social verksamhet. Barnen använder sig av rollekar och skapar sig kontroll över sin egen skapande lekvärld. Samtidigt beskriver han leken som regelstyrd och inte godtyckligt skapad. Barn håller sig enligt Vygotskij alltid till vissa ramar för leken medvetet eller omedvetet och det blir som en låtsasvärld som barn för en stund kan försvinna i för att pröva idéer och förverkliga sina önskningar (s. 324).

2.5 Förskollärares fostransuppdrag

Synen på barns institutionella fostran har förändrats över tid, både vad gäller dess mål och medel. Innehållet har gått från en betoning på religion och moral till en betoning på bildning och autonomi där auktoritär uppfostringsstil har gett vika för mer demokratiska former, vilka förefaller hänga ihop med samhällsliga förändringar och intentioner (Säljö, 2000). Läroplanen beskrivs som ett styrdokument som ska följas och fostra barn till demokratiska medborgare och fostran till social ordning tycks inte ha förändrats. Det som framhålls kraftigt är att barn i förskolan fostras till social ordning via strukturell disciplinering. Det innebär enligt Henckel (1990, beskriven av Emilsson, 2008) att skolan regleras av tid, rum, funktion, rutiner och aktiviteter vilket leder till en anpassningspedagogik. Även leken används för att fostra till social ordning vilket Tullgren (2003, enligt Emilsson, 2008) i sina teorier beskriver som att läraren styr barnet bort ifrån det lekinnehåll och lekhandlingar som betraktas som icke önskvärda.

Orlenius (2001) talar om fostran som en del av pedagogiken. Han menar att barn idag tränas och uppmuntras tidigt så väl hemma som i förskolan till att bli självständiga, kritiska tänkande individer (s. 69). Han menar vidare att förskolans uppdrag har vidgats i och med läroplanen för förskolan, Lpfö98. Tidigare stod förskolan för barns socialisation, barns omsorg och anpassning. Nu inriktas verksamhetens innehåll mer på barns kunskap och lärandet.

Pramling Samuelsson, Sheridan (2006) beskriver förskolan som ett led i barns livslånga och livsvida lärande där de ges möjlighet att tillägna sig kunskap för att leva och aktivt delta i ett demokratiskt samhälle. Förskolan ger även barn möjlighet att få kunskap om variationer och

mångfald vilket utgör viktiga faktorer i all utveckling, individuell såväl som kollektiv. På förskolan möter barn olika konstellationer av människor som har olika perspektiv och kunskaper som barn får erfarenhet av. De individuella mötena och gruppaktiviteter visar barnen på olika teorier vilket skapar spännig, reflektion och nödvändiga ställningstaganden (s.26). I förskolans läroplan, Lpfö98 ingår färdigheter, sociala kompetenser som man tror att framtidens medborgare har behov av i framtiden. Barn som möts av respekt och får ett positivt gensvar från sin omgivning utvecklar sitt självförtroende vilket leder till lust att lära. Förskolan som arena kan då ta tillvara barns egen lust till ett livslångt lärande genom att stimulera dem (Pramling Samuelsson, Sheridan, 2006:28).

2.6 Förskolans uppdrag

I läroplan för förskolan (s.3) beskrivs förskolans strävan mot att verksamheten ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar samt att varje människas egenvärde ska respekteras. Värderingar ska tydliggöras i den vardagliga verksamheten och skapa insikt för barnen om de demokratiska former som bedrivs och på så sätt lägga grunden och intresset för deras deltagande i samhällslivet. Lpfö98 är förskolans huvudsakliga styrdokument och synliggör förskolans värdegrund, uppdrag, mål och riktlinjer samt beskriver att förskolan ska vara barnens grund till ett livslångt lärande men den pedagogiska verksamheten ska också erbjuda omsorg, fostran och lärande i en helhet (s.8).

Lpfö98 hjälper förskollärarna att arbeta i rätt riktning med barnens utveckling i den dagliga verksamheten. Barns sociala utveckling ligger som en grund för deras fortsatta identitetsskapande, både individuellt och i grupp. Under normer och värden i *Lpfö98* (s. 7) har förskolan som mål att bl.a. sträva efter att varje barn utvecklar förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra. De ska även utveckla barns förmåga till öppenhet, respekt, solidaritet och ansvar.

Barn ska ges inflytande i den pedagogiska verksamheten och förskolan bör ta hänsyn till de behov och intressen som barn ger uttryck för i utformningen av miljön och planeringen av den pedagogiska verksamheten (s. 10). Det kan bl.a. innebära att stödja barn i sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter, att ta ansvar för sina handlingar och för förskolans miljö samt viljan att ta ett större ansvar för sig själv och för samvaron i gruppen. Det blir en förberedelse för barns delaktighet och ansvar samt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle (Utbildningsdepartementet, 2006:11).

Leken beskrivs i *Lpfö98* som ett viktigt forum där utveckling sker och lyfter samtidigt upp betydelsen av barn och vuxnas samspel. Det beskrivs att leken och det lustfyllda lärandets olika former stimulerar barnens fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem (s.6). Stödja och stärka varje barns självkänsla och självförtroende skapar förutsättningar för barnet att förstå att de har förutsättningar att göra det som de själva vill (Utbildningsdepartementet 2006).

I *Lpfö98* (s. 5) står det att vuxna på förskolan ska vara goda förebilder och ge barnen stöd i att utveckla tillit och självförtroende, men även att stimulera och vägleda barnen för att genom egen aktivitet öka kompetens och utveckla nya kunskaper och insikter (s.6). Samtidigt ska förskolans samarbete med hemmet utformas på så sätt att barns utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar främjas (s. 4).

2.7 Förskolans förändrade villkor för lärande

Persson (2003) förtydligar innebörden av social kompetens med hjälp av bl.a. samhällsförändringen vi nu lever i. Han menar att vi nu står vid ett vägsکیل och försöker skapa oss en uppfattning av det kommande samhället. Det är själva problematiserandet i samspelet mellan människor som skapar själva krisen och ur denna lyfts de behov upp och synliggör vilka sociala kompetenser som är giltiga. Han beskriver vidare att det finns flera platser där det sociala spelet visar sig. Han tar upp arbetslivet, barn- och ungdomsverksamheter och utbildningssystemet men anser att det även finns populära uttryck inom media där det sociala samspelet problematiseras och hänvisar till TV-programmet *Expedition Robinson* som ett exempel. Liknande program ger uttryck för individens samspel med andra i grupp till ett mycket, som han menar, konkret, underhållande och stundtals motbjudande problem. Enligt Persson är människan social av naturen och lever i samhällen där samspelet med andra har stor betydelse. Samtidigt är den sociala disciplineringen stark, vilket kan leda till utstötning och ensamhet som i sin tur antyder och visar på brister i den sociala kompetensen. Tillägnandet av ett socialt liv blir därför mycket komplext och det som tidigare tagits för givet ifrågasätts

Förskollärare har ett uppdrag från regeringen, att sträva efter barns utveckling och lärande. På uppdrag av Skolverket (2010) har kunskapsöversikten, *Perspektiv på barndom och barns lärande*, tagit fram av en grupp forskare vid Malmö Högskola. Den belyser barns olika perspektiv på barns lärande i förskolan och skolan och behandlar delar som barns barndom och uppväxt villkor i relationer till lärande, förskolvistelsens betydelse, didaktiska perspektiv på barns lärande och barns läroprocesser.

Forskningen visar på att barngrupperna har betydelse för hur förskollärare kan utnyttja verksamhetens strukturella villkor. Samtidigt framkommer att ökade krav och tidsbrist är vanligt förekommande beskrivningar av förskolepersonal. De menar att möjligheten att möta varje enskild individ i sitt lärande har minskat. Studien framhåller även att förskollärares utvecklande av strategier för att tillmötesgå dessa utmaningar har blivit bättre sedan läroplanens införande. Förskolevistelsen har stor betydelse för barns fortsatta skolgång och med det även lärarnas yrkeskompetens samt förmågan att skapa samspelande klimat och ett hållbart tänkande (S.108). Vidare menar forskarna att barn skapar sig kollektiva erfarenheter av att vistas i förskolemiljöer och beskriver att dessa möten med andra barn blir socialt medierande. Barn tar med sig sina erfarenheter från andra miljöer och delger dem på förskolan. Vilket även sker tvärtom. Forskarna kallar detta för transformativa processer (S.111). När samspelet mellan vuxen och barn (och mellan barn) visar på särskilda kvaliteter visar det på positiva effekter av barns förskolevistelse menar forskningen. Kvaliteter benämns som omsorg och menas då förskolläraren ser till att sörja för och genomsyras av att bry sig om. De menar att det är förskollärarna som är arbetsinstrumentet och villkoren att bygga relationer till barn handlar om kvalitet (Skolverket, 2010:113).

3. Metod

Den här studien handlar om hur förskollärare resonerar om, stödjer och främjar barns sociala kompetens. Grunden för undersökningens resultat är intervjuer med förskollärare som genomfördes på deras arbetsplatser. Ur ett sociokulturellt perspektiv skapas kunskap i dialog med andra och i mina samtalsintervjuer med respondenterna om barns utvecklande av social kompetens finns en chans att synliggöra deras kunskaper inom detta område. Förskolan är en mötesplats mellan människor och samtidigt en miljö som inbjuder till lärande. Valet av att möta respondenterna i sin arbetsmiljö ger ett lärande möte både för respondenten men också för mig som intervjuare.

3.1 Urval

Urvalet är baserat på utbildade förskollärare med en viss erfarenhet och som inte är bekanta med mig. Antalet respondenter är fyra och jag tar stöd av Stukát (2005) som menar att vid intervjuundersökningar där avsikten är att tränga djupt in i varje persons tänkande eller uppfattning, är ett mindre antal intervjuer att föredra, då allför många intervjuer är oerhört tidskrävande. Han menar att allt för många intervjuer är tidskrävande och kan medföra att analysen av intervjuerna blir ytlig och undergräver hela idén med arbetet.

Den kommun som ingår i min underökning är en mindre kommun Sverige. Denna kommun har ett uttalat fokus på barns lärande och aktivt inom skolans verksamhet tagit till sig forskning som stöd i deras måluppfyllelse. Jag menar att det finns en god möjlighet att i samtal ringa in och få begrepp för förskollärares pedagogiska arbete med social utveckling.

Undersökningsspersonerna som deltar i undersökningen har verkat inom förskolan mellan 4-30år och arbetar på olika förskolor inom kommunen.

3.2 Metodval

Jag har valt att göra en kvalitativ studie med en *halvstrukturerad livsvärldsintervju* som metod. Vilket innebär enligt Kvale (2009:43) att utifrån den intervjuades levda värld söka erhålla beskrivningar som är tolkade av de beskrivna fenomenens innebörd. Han beskriver att detta liknar ett vardagssamtal med ett syfte att omfatta en speciell teknik. Det blir som ett öppet samtal med en halvstrukturerad intervjuguide som stöd med fokus på vissa teman med förslag till frågor. Esaiasson, m.fl. (2007:298) beskriver att alla frågor i en intervjuguide skall vara lätta att förstå, korta och befriande från akademisk jargong. Svaren ska kunna följas upp med följdfrågor om så behövs och då lätta korta ex. Vad hände då? Hur gick det till? Författarna menar att målet är att framkalla spontana beskrivningar som är baserade i intervjupersonernas egen vardag. Kvale (2009:39) talar om att den kvalitativa forskningsintervjun innebär att förstå ämnen från den levda vardag och ur den intervjuades perspektiv, vilket även Esaiasson (2007) beskriver som stävan är att skapa sig en förståelse av intervjupersonernas upplevelser av världen.

3.3 Genomförande

När jag väl bestämt mig för att utföra fältintervjuer (uppsökande intervjuer) istället för fältobservationer (uppsökande observationer) av förskollärare blev mitt val av frågeformulär ganska självklar. Jag var intresserad av att komma på djupet i hur förskollärarnas talar och reflekterar om barns sociala kompetenser, vilket gjorde att jag valde en intervjuguide med fyra gruppfrågor med efterföljande reflekterande frågor (Kvale, 2009). Dessa blev mitt stöd under intervjuerna med respondenterna. Frågorna utgår ifrån det syfte och frågeställningar som jag har i min rapport och valet av vilka frågeställningar som bäst hjälpte mig att komma till djupet av förskollärarnas tankar och syn på barns skapande av de sociala kompetenserna samt förskolans betydelse, var en tuff process.

För att vara säker på att intervjuguiden fyllde sitt syfte gjorde jag i vecka 6 en *pilotundersökning* med en kollega på förskoleavdelningen bredvid min. Intervjun tog cirka en timme och jag fick bekräftat att mina frågeställningar gav de svar som jag hade förväntat mig, därmed så kände jag att frågorna låg i linje med mitt syfte. Jag gjorde en liten korregering på en av frågorna då jag märkte att denna skapade ett litet missförstånd för min pilotrespondent.

Som *intervjuverktyg* använde jag mig av en filmkamera där jag lät linsskyddet vara på för att bara spela in ljudet. Fördelen med att använda filmkameran framför en diktafon (som jag tänkt använda först) var att ljudet sparades på kamerans minneskort vilket gjorde att jag helt lätt kunde överföra ljudet till datorn. Där sparade jag upptagningarna i en egen mapp och kunde avlyssna dem om och om igen. Vidare tog jag kontakt via mail med förskolechefen för den kommun som blev min referens kommun. Jag presenterade mitt ärende och det bemötandet jag fick var väldigt vänligt och hon uttryckte att det var spännande att delar av hennes personal får medverka i undersökningen. Jag meddelade att intervjuerna kommer att ske under veckorna 7-8 och att jag har ett dokument som informerar deltagarna om de etiska principerna samt att deltagandet är frivilligt (konfidentialitetskravet). Vi hade mail kontakt vid tre tillfällen för att få till de namn på de personer som var villiga att ställa upp i min undersökning.

Jag besökte intervjupersonerna på deras arbetsplatser (fältintervjuer). Jag anser i likhet med Stukát (2005) att detta skapar trygghet för den intervjuade samt ett tillfälle för mig att se arbetsplatsen som respondenten arbetar på. Jag tog första kontakten med de medverkandena via telefon för att bestämma tid och plats. Jag informerade lätt vad undersökningen innebar i tid, syfte, medgivande och offentlighetsprincipen. Samtidigt meddelade jag att jag skulle sända över ett dokument via mail där respondenterna mer ingående kunde läsa vad som gällde samt skriva under sitt medgivande. Detta dokument samlade jag sedan in när vi träffades. Jag utgick ifrån det sociokulturella perspektivet i bemötandet och samtalen med respondenterna. Känslan av att skapa ett samtal kände jag var viktigt och det är samspelet mellan mig som intervjuare och respondenten som mötet och sker (Kvale, 2009). Under själva intervjuerna var stämningen lättsam och jag uppfattade att alla inblandade var intresserade och flera av dem uttryckte spontant att de upplevde det som en kompetensutveckling att ingå i undersökningen. Intervjuerna tog mellan 20 min och 53 min och löpte på utan missöden. Eftersom ämnet är så intressant så var det lätt att sväva iväg utanför ramarna, men då kände jag att intervjuguiden var ett bra stöd för att hålla samtalet inom ramen av mitt undersökningsområde.

3.4 Bearbetning/Analys

När jag var färdig med intervjuerna förde jag över dem in i datorn och påbörjade mina transkriberingar av svaren; skriva ut dem i sin helhet (Stukát 2005). Jag skrev ner dem genom att varva lyssna och sedan skriva i ett worlddokument på datorn. Detta var ett tidskrävande arbete som krävde stor noggrannhet och tålamod. Jag förde ner varje intervju ordagrant vilket jag anser underlättade mitt analysarbete. Jag skrev ut varje intervju för att lättare kunna läsa och gå genom den noggrant.

Transkriberingen var svår då jag måste ta hänsyn till de olika problem som talspråket innebär. Jag transkriberade först ut all text så som jag uppfattade den, men sedan när jag använde den i min redovisning av resultatet visade sig den innehålla för mycket dialektaliska uttalanden som kan uppfattas svåra. Jag gjorde därför ett medvetet val att skriva ut alla intervjusvar med ett enhetligt och förståligt språk, i övrigt har jag återgett talet och meningarna i den ordföljd som sägs i intervjuerna. Jag anser att detta gör mitt resultat mer förståligt.

Efter varje transkribering läste jag genom den utskrivna texten av intervjun flera gånger för att dels få en uppfattning av helheten men också för att göra anteckningar och stryka under det som beskrev hur och på vilket sätt förskollärare stödjer samt hur de talar om barns sociala kompetenser. När jag sammanställt materialet uppkom vissa teman som jag ansåg tog upp det som svarade mot mitt syfte och mina frågeställningar. Det kunde handla om likheter, variationer, synsätt, förhållningssätt och arbetssätt. Dessa analyserades och blev grunden för min resultatredovisning. När jag analyserade materialet gjordes det utifrån teoretiskt perspektiv och studiens syfte och grundfrågor om barns sociala kompetenser. Vissa delar i intervjuens råmaterial valde jag avsiktligt bort då jag ansåg att de inte svarade mot mitt syfte.

Analysen av materialet var svårt eftersom mina frågeställningar och mitt syfte flyter in i varandra. Svaren från respondenterna krävde god förförståelse av mig samt en god tolkande förmåga (Stukát, 2005). Delar i intervjusvaren var självklara i tolkningarna medan vissa var mer outtalade och svårtolkade.

3.5 Etiska regler

Diskussionen om undersökningens etiska aspekter är viktig och nödvändig (Stukát, 2005). Deltagarna i studien informerades om studiens syfte och att deltagandet var frivilligt med rätt att avbryta när som helst. Deltagarna blev kontaktade via telefon för en kort information och en bokning av intervjutillfället. Dagen efter skickades ett dokument till deras mail där information om mig som forskare, studiens syfte och att den är en offentlig handling. Dokumentet innehöll även ett samtycke som den deltagande fick skriva under och information om att de när som helst kan dra sig ur samt information om konfidentialitetskravet som innebär att hänsyn måste tas till de medverkandes anonymitet. Dokumentet gick igenom med varje respondent vid intervjutillfället för att eventuella missförstånd skulle undvikas. Jag fick det undertecknat av varje deltagare.

Vid varje intervjutillfälle informerades den deltagande om att den information som samlades in under intervjuerna endast används till studiens syfte samt att varje deltagare, om så önskades, kunde få var sitt exemplar tillskickat sig (Stukát, 2005). Jag frågade även om samtycke till, om deras chef var intresserad av att läsa rapporten när den var färdig.

Av hänsyn till de deltagande i min rapport så har alla citat ifrån intervjuerna skrivits ut likartat utan direkt dialektiska skillnader. Allt för att så långt som möjligt inte kunna avgöra personens identitet (Stukát, 2005). Deltagarnas arbetsplats, förskolans namn har inte skrivits ut och vidare har inte någon precisering av kommunen heller gjorts. I rapporten beskrivs förskollärarnas uttalanden, citat som F och deras arbetsplats som förskolan.

I min studie refererar jag i löpande text till teorier och annan forskning och tar stöd av dessa när jag diskuterar resultatet. Vid dessa tillfällen är det en svår och känslig balansgång att se till att de inte uppfattas och presenteras som om de vore ens egna (Stukát, 2005). Jag har försökt att tolka eller skriva om och Stukát menar att det handlar om att ta del av andras forskning och teorier för att ta stöd där av men samtidigt att vara så ärlig som möjligt samt gärna beskriva ursprungskällan.

3.6 Validitet/Reliabilitet

Att ha kunskap om vad man undersöker menar Patel och Davidson (2003:99) är att det som undersöks överensstämmer med det vi säger att vi ska undersöka. Att göra undersökningar som inriktar sig på människor och deras inställningar, upplevelser, kunskap och liknande menar författarna rör sig om abstrakta fenomen, vilket innebär att de inte är lika påtagliga som exempelvis vikt eller mängd. De menar att kvalitativa undersökningars validitet stärks om teorigenomgången, instrumentet och noggrannhet vid själva mätningen är god. Att hela forskningsprocessen genomsyras av god validitet kan visa sig i hur forskaren förmår att tillämpa och använda sin förförståelse genom hela processen (Patel och Davidson, 2003:103). Samtidigt kan validiteten på grund av det låga antalet respondenter ifrågasättas men då mitt syfte är att få en djupare uppfattning om hur några förskollärares talar om att främja och stödja barns sociala kompetenser, så anser jag att det är ett relevant val.

Kvale (1997) beskriver hur viktigt det är att diskutera om reliabiliteten i intervjufrågorna och de följdfrågor som ges vid intervjutillfället. Min förförståelse för verksamheten och det uppdrag som förskollärare har med att stödja och främja barns sociala utveckling, innebär att jag skulle kunna bemöta och styra deltagarna mot det mål som är önskvärt för mig. Jag har med stor medvetenhet försökt att vara objektiv i mina värderingar under intervjun och de följdfrågor som jag ställt är för det mesta reflekterande och vidgande. Vid ett par tillfällen per intervju ställer jag dock ledande frågor vilket leder till ja eller nej frågor. Några gånger försöker jag återberätta svaren till respondenterna för att få en djupare bekräftelse eller möjligtvis ett mer vidgat svar. Kvale (a.a.) menar att ”även om det är önskvärt att motverka godtycklig subjektivitet, kan en för stark tonvikt på reliabiliteten motverka kreativitet och föränderlighet” (s. 213). Om reliabiliteten kan anses trovärdig så skulle resultatet visa det samma om undersökningen gjordes om igen på liknande sätt (Kvale, 1997). Detta är enligt mig troligt eftersom mina frågeställningar är skapade så att de ska uppfylla det mål jag har med att nå mitt syfte. De svar jag fått är kopplade till det område om barns sociala kompetens, vilket är det område jag vill beröra. Självklart kommer resultaten att variera beroende på vem det är som svarar men eftersom jag söker förskollärares hur, så innebär det att det även kommer finnas olika svar. Jag har medvetet försökt att undvika frågan varför då denna fråga kan upplevas att den intervjuade ställs mot väggen och krävs på sanningen. Reflekteranden och förhållningssätt som respondenten har kommer då inte visa sig på ett naturligt sätt. Stukát (2005) beskriver att kvalitativa studier kan anses som subjektiva av vissa och att reliabiliteten är osäker. Han menar att svårigheten kan ligga i analysarbetet och att det handlar om att göra rimliga och trovärdiga tolkningar av det materialet som kommer ut av undersökningen.

4. Resultat

Jag kommer i detta avsnitt redovisa mitt resultat i sex olika teman. Utifrån det råmaterial som jag har bearbetat så lyfter jag fram förskollärarnas sätt att resonera om betydelsen av barns sociala kompetenser. De områden som jag belyser är den grundläggande sociala utvecklingen, förskollärarnas förhållningssätt och arbetssätt, förskollärare definierar barns sociala kompetenser, kommunikation betydelsefull för barns skapande av social kompetens, social kompetens i ett föränderligt samhälle och avslutningsvis läroplanens betydelse för förskollärarna. I citaten från intervjuerna benämner jag intervjuaren för I och förskollärare för F.

4.1 Den grundläggande sociala utvecklingen

De finns en samstämmighet i förskollärarnas uppfattning om förskolans betydelse att vägleda barnen och att förbereda dem inför framtiden. De finner förskolan viktigt för barns skapande av de sociala kompetenserna.

I ”Kan du beskriva vilken betydelse du anser att förskolan har för barns sociala kompetenser?”

F ”en stor betydelse, beroende på att barnen är här ganska mycket, många är ju här 5 gånger i veckan och kanske ganska långa dagar. Då har vi en stor betydelse”

I ”Mm, hur tänker du då?”

F ”Öhm, ... vi hjälper ju till öhm, föräldrarna har ju huvudansvaret men vi hjälper ju ändå till i deras fostran att bli samhällsmedborgare”

I ”Förskolan ska ta till vara och utveckla barns förmåga till handlings... socialhandlingsberedskap”

F ”jaa, för mig är det ju, för mig handlar det ju om empati kanske”

I ”mm”

F ”Och att man har den här, om man kan säga sociala värdegrunden, det handlar ju mycket om att vara snäll och bra kamrat, vara ledare, att de och att vi leder dem in i, att vi förbereder dem in i livet på nått vis, att vi är deras stöttepelare, deras pushare, att vi får dem att växa”

Förskollärarna beskriver att barns tillvaro i livet inramas av regler och koder för hur de är mot varandra och hur de blir uppfattade. Några kallar det för *fostran*, någon att bli *inrättad in i samhället* eller *livet som kommer sen*, men sammantaget visar svaren ifrån de intervjuade en gemensam syn på varför det är viktigt att barn stöds i den sociala utvecklingen.

I ”Du säger att ni här lägger grunden och att förskolan här har betydelse för barns skapande och ni stödjer dem i deras skapande av deras sociala kompetenser. Vad har de för betydelse för deras framtid tänker du?”

F ”Ja men, jag tror ju de att, får de bra första år här, får de sina fem första år bra här på förskolan, att de får chans att uttrycka sig och att vi lyssnar på dem, att de blir lyhörda och empatiska så följer ju det med upp i skolan. Jag tror de är mer redo då för livet som kommer sen”

Barns anpassningsbarhet i verksamheten skiljs åt. En förskollärare finner att en del barn har svårare att anpassa sig eller följa de regler och rutiner som en dag på förskolan innebär, vilket kan visa sig på andra sätt att anpassa sig.

F ”Men sen har vi ju alltid barn som går sin egen väg, så är det ju och det blir ett störande moment ofta kan jag känna på något sätt. Att man, ett sådant barn är en sådan där som man går och irriterar sig på som hemskt är, får man väl säga, men jag tror att de kommer att klara sig väldigt långt i livet i alla fall, förhoppningsvis får man väl säga, men öhm, jag tror att de gör det, jag tror de blir väldigt uppfinningsrika i stället, kommer in på andra grejer å så... för att man inte är som alla andra”

Trygghet är grunden menar en av förskollärarna. Barnen ska känna sig trygga i den miljön de befinner sig i samt med de människor som omger dem. Indirekt visar sig några förskollärare tala om trygghet genom att beskriva betydelsen av att lära barn hur de ska agera i olika situationer. De talar om att förskolan har stor betydelse för barnen eftersom många har långa dagar på förskolan. Sammantaget talar förskollärarna om att förskolan lägger grunden för framtiden och barns sociala utveckling.

F ”de är ju att barnen ska få trygghet här, tryggheten är ju ändå basen. Sen om de lär sig räkna och allt de här andra, det få de med på köpet men just tryggheten är enormt viktig, både för barnen, familjen, för framför allt föräldrarna och för oss”

F – ” En stor betydelse, beroende på att barnen är här ganska mycket, många är ju här fem gånger i veckan och kanske, ganska långa dagar/.../ vi hjälper ju till öhm... hur man är.

F – ” Man får ju möta dem där de är för det är ju faktiskt så olika. Social kompetens kan ju faktiskt vara det här att kunna säga vad jag faktiskt behöver ha, faktiskt”

I – ” Mm”

F – ” Vad de behöver ha och kunna stå för vad man har gjort, och stå för vad jag säger. Jag tror faktiskt att det är viktigt att vi lär dem det när de är i förskolan så att de kan det när de kommer till skolan”

I – ” Hur tänker du?”

F – ” Självkänslan, att jobba med barns självkänsla är viktigt. Är du trygg som individ så är du stark även i gruppen. Du kan säga ifrån och så, ja känslan att man duger och klarar saker”

Sammanfattning

Förskollärarna talar om en förändring där barn vistas på förskolan längre dagar och föräldrarna arbetar mer. De menar att detta medför att även barns sociala värderingar och utveckling där de sociala kompetenserna ingår, mer fördelas till förskolan som arena inom hemmet. Förskollärarnas arbetssätt kräver att arbeta i enlighet med läroplanen och det ska finnas goda kunskaper om barns utveckling och lärande men också förmågan att anpassa miljön till det. Gemensamt för alla förskollärare är att förskolan och barns utveckling och lärande är grunden för deras fortsatta liv.

4.2 Förskollärarnas förhållningssätt och arbetssätt

Förskollärarnas förhållningssätt och arbetssätt i hur barn utvecklar sociala kompetenser på förskolan ges olika uttryck. En förskollärare berättar att de jobbar tematiskt just nu; hur man är mot varandra, att barnen skall få förståelse om andra än sig själv. Förskolläraren menar vidare att det är en slags social handlingsberedskap som barnen får med sig. Arbetet innebär att man pratar om känslor, färger, förhållningssätt, respekt och hur man språkligt bemöter varandra.

I – ”Hur stödjer och främjar du barns sociala kompetenser här på förskolan?”

F - ”Ah, hur, ja, jag stödjer, det är ju att man försöker, man försöker att se alla, det har ju mycket med respekt tycker jag”

I - ”Mm”

F - ”att lyssna på alla, att se alla och träna dem, när vi sitter i samling t.ex. att nu lyssnar jag, ja nu är det en som pratar och då lyssnar vi andra och då kan man inte hålla på med en massa annat bredvid”

I – ”Finns det andra situationer som du kan nämna?”

F – ”Ja samarbete, vi jobbar i smågrupper, två och två eller tre. Vi jobbar en hel del med utomhuspedagogik och då får de kanske samarbete i...”

I – ”Vad lär de sig i samarbetet tänker du?”

F – ”De lär sig att vänta på sin tur att ja, vad ska jag säga, att vi behöver jobba ihop. Ibland går det inte... då går de åt var sitt håll och var och en kör sitt race liksom”

Ett par förskollärare uttrycker att vi vuxna måste vara medvetna om att vi är förebilder för barnen och att vi lär dem att ta ansvar för sig själv och andra.

F - ”Det är ju att vi får hjälpa barnen så att de blir självständiga individer, lär sig att ta ansvar”

I - ”Umm”

F - ”Med hjälp utav oss, hur vi agerar, ja hur vi hjälper dem helt enkelt att bli det”

Hos förskollärarna finns en samstämmighet om förskolans stora ansvar för barns sociala utveckling och de sociala kompetensernas grund till barns lärande. Ansvar är en bit som de kopplar till att ha social kompetens.

F – ” i samhället i dag ser man väl mer och mer att alla, att det inte är lätt att ta ansvar, att smita ifrån sitt ansvar...”

I – ” Hur tänker du kring det? Hur tänker du smita ifrån?”

F – ” Vad ska jag säga, att kan man skylla på någon annan så gör man det”

I – ” Mm”

F – ” i allt för många fall, även vuxna liksom och de, det går ju neråt i åldrarna”

I – ” Och hur tänker du då att man utvecklar barns förmåga, hur skulle du tänka att man skulle jobba?”

F – ” de är ju att ta ansvar i de små sakerna alltså”

I – ”att ta tillvara och utveckla barns ansvars känsla och...”

F – ”det tycker jag är jätteviktigt, de kan vara att plocka upp i hallen... alla hjälps åt tills allt är färdigt ... stå upp mot de som e fel, mot kränkningar, våld...”

I intervjuerna med förskollärarna kommer samtalen många gånger att handla om hur barn stöds och om de förhållningssätt som förskollärarna har främjar barnen i sin sociala utveckling. Resultatet visar på en variation av uttryck för hur barn vägleds och hur värdegrundsarbetet framträder i deras tolkningar av sin verksamhet.

F – ” Det är ju inte bara familjen som präglar människan, mycket är det ju det men det är ju vad de får för... vad ska man säga... pilar utifrån, utifrån skola, förskola

I – ” Vad som påverkar dem alltså?”
 F – ” Ja precis”
 I – ” Miljön där”
 F – ” Ja och där, jag tror ju alltså, jag tror att vi är viktiga. Vårt förhållningsätt”
 I – ” Du tänker förskolan”
 F – ” Ja förskolans förhållningssätt är viktigt. Vad vi har för förhållningssätt. För strategier öhm, hur vi vägleder barnen”
 I – ” Hur tänker du då?”
 F – ” att vi är positiva, att vi liksom får dem att växa och att vi ger dem självkänsla och att vi bollar med dem, att vi ger dem tillit, ansvar”
 I – ” Hur tänker du? Varför är det viktigt?”
 F – ” Ja det får dem ju att växa, få självkänsla, bli stabila, våga stå för... snälla. Sen kan ju, alla kan ju inte vara stöpta i den formen. Man ska ju också vara modig och man ska ju öhm, empatisk”

Sammanfattning

Förskollärarna beskriver olika arbetssätt att möta barn i sitt lärande och sin sociala utveckling. Någon pratar om tematiskt arbetsätt som präglar verksamheten i helhet men de flesta förklarar mer ingående olika situationer där de bemöter och stödjer barnen. De tar upp respekt, samspel, kommunikation och barns och vuxnas bemötande. De talar om den gemensamma värdegrundens betydelse samt att diskussioner i arbetslaget är viktigt för att få ett gemensamt synsätt och arbetsätt, en gemensam värdegrund.

4.3 Förskollärare definierar barns sociala kompetenser

Förskollärarna ger en bred bild av barns sociala kompetenser. Den mest betydelsefulla kompetensen är att barn kan samspela med andra människor. Endast en förskollärare menar att det är svårt att urskilja vilken den viktigaste kompetensen är utan anser att det är hela paketet av de sociala kompetenserna som bildar en helhet av individens socialisering.

F – ”Alltihop de här är väl viktigt, jag vet inte om jag kan sortera ut eller att något skulle vara viktigare än det andra men hela paketet... att de går hand i hand”

F – ”Man får lära dem att olika situationer, hur de ska reagera och så, hur man ska vara i olika situationer... samvaro med andra människor.

F – ”Jag tror att mycket av de sociala kompetenserna ligger i att kunna samarbeta, att kunna ge och ta”

Självkänsla hos barn är en kompetens som framkommer som en bland de viktigast. Har barnet bra självkänsla anser förskollärarna att barnet är starkt både som individ och i grupp. Samtidigt kan jag skönja en uppfattning om samhället som individualiserat. Att vara stark som individ är en kompetens som bl.a. innebär att stå för sin åsikt, vilja och sina val.

F – ” Är du stark själv så har du ju kanske lättare för och kanske ge och ta i en grupp, så tror jag att det är men sen finns det ju självklart de som är tryggare i en grupp än i sig själva alltså, när man kan se hur andra gör och när man inte kan ta, våga stå själv”

I – ” Mm”

F – ” Men just självkänsla är jätteviktigt att jobba med särskilt som samhället är idag.

I – ” Mm”

F – ” Då måste du ju stå på dig själv för det är ju ingen annan som gör så mycket åt dig utan...”

I – ” Hur tänker du när samhället är som idag, hur tänker du?”

F – ” Ja men du måste kämpa för varje grej själv, du ska operera benet så måste du ligga på själv och sjukvården själv för att öhm, ska du kontakta någon myndighet så är det inte någon annan som gör det utan du måste göra det själv”

Barnets förståelse för samspel i grupp och i lek är betydelsefull och förskollärarna menar att leken är en träning inför det samhällsliga livet.

I – ” Vad menar du då att leken betyder för de sociala kompetenserna?”

F – ”Uhm, den har stor betydelse, för kan man leka och kan de reglerna, då är de ju mycket som sker i verkliga livet också”

I – ” Umm, du tänker samspelen?”

F – ” Ja samspelen, ömsesidighet, att man kanske är två eller tre eller flera som leker men jag hjälper då barnen”

I – ” Ja precis”

F – ” i det... och det är ju också det där att ge och ta”

I – ” Ja precis”

F – I lek är de ju så, i livet är de ju så också, hur man ska vara”

I – ” Du säger livet, du tänker att det är något man ger en grund för?”

F – ” Jaa aa”

F – ” Att kunna lyssna och respektera... att finna sig i nya situationer... det är en träning... en självkänsla som betyder mycket för ens social kompetens om man säger så... ansvar är en stor bit”

I leken visar sig barns förmåga att samspela. Kunskap och förståelse för olika situationer visar sig på varierande sätt under barns vistelsetid på förskolan. Olika kontexter barn ingår i visar de sociala kompetenser som barn förfogar över. En förskollärare förklarar på följande sätt:

F – ” Jo jag ser ju att de öhm, alltså de är ju som sagt att vissa gånger så klarar de, nästa gång när man har förklarat det så kanske de tänker på något annat sätt, att nä men vi gör så här istället och de, så att de, sen har jag ju ingen mall för eller, utan jag tror att det är mer en, åh det kanske låter luddigt men det är en känsla man har att här får jag lägga in lite mer... nä känner jag något att det här inte funkar då har jag ju min specialpedagog som jag ju alltid kan ta, kom och titta en till med andra ögon, hur kan vi jobba här för att det ska fungera i gruppen”

I – ” Mm”

F – ” så att de, för ofta blir man också väldigt hemmablind, även om man jobbat länge så.”

Även att ha en egen vilja och att kunna stå för vad man sagt och gjort kopplas till de sociala kompetenserna.

F – ”En del är ju sådana att de, ja de går om de inte får bestämma och så, de tycker jag är jättesvåra situationer för dels så visar de på en styrka att, nä då struntar jag eller då gör jag något annat... ”

F – ” Att man kan, både att du kan säga vad du vill, kan jag känna är en väldigt social kompetens, att tala om att jag vill faktiskt inte vara med er och leka, för ibland så är man ju så där, man har ju en del barn som är favoriter med varandra om man säger så. (talar med ljus röst) Åh, nu är den här idag, åh kom, kom, kom. Jag vill inte kan någon säga, jag vill gå och rita istället, och då blir de andra bara, va!, ska du inte leka med oss nu. Lite så, det kan jag tycka är en styrka att säga...”

I – ” Att ha en egen vilja?”

F – ” Att man har en egen vilja, ja faktiskt. Att man bara inte följer strömmen jämt faktiskt”

Barn samspel förutsätter förståelsen av att kunna koda av andras signaler och kan barn förstå så underlättar det för deltagandet i grupp och som individ. Studien visar att förskollärarna jämför barns sociala kompetenser med bl.a. att kunna samspela. Barns vistelsetid på förskolan jämförs med arbetslivet, föreningslivet, privatlivet och andra liknande situationer som barn kommer att komma i kontakt med senare i livet.

F – ”Ja aa, jag tror att de går genom livet alltså, har man lärt sig att leka när man är liten, eller i förskoleåldern... turtagning, ömsesidighet, att de är två som leker att de inte är en som... lära sig se den andres behov... de är mycket lek... den är viktig, otroligt viktig.

F – ” man måste kunna ta ett steg tillbaka, man måste kunna lyssna på andra, öhm, precis som en som inte har de, alltså som är tvärtom, som är blyg, tillbakadragen, kanske måste ha ibland de här att jag måste våga säga vad jag faktiskt tycker, det är det här... att ge och ta.

F – ”Det är därför jag tänker att det är så bra att vara med i en grupp. Där de lär sig också de här med, de lär konflikthantering, förhoppningsvis, de behöver inte lära sig de just då men ... de lär av varandra, identifikation, härma...

Sammanfattning

Förskollärarna talar om barns samspel i interaktion med andra som en av de betydelsefullaste kompetenserna för barn att inneha. De tar upp delar som att ge och ta, se den andres behov, ta ansvar för sig själv, andra och ting, att skapa sig självkänsla, egen vilja och att kunna koda av signaler i t.ex. lek. Leken tar förskollärarna upp som en del i att socialiseras in i livet. Kan man koda av leken och samspela med andra barn så menar förskollärarna att framtida grupprocesser underlättas. Det är i leken som barns förmåga till samspel visar sig och det är bra tillfällen menar förskollärarna att vara med och stödja barnen i de sociala kompetenserna.

4.4 Kommunikation betydelsefull för barns skapande av social kompetens

Förskollärarna talar om kommunikationen vuxen – barn som betydelsefull för att barn ska skapa sig förståelse för handlingarnas konsekvenser. Undersökningen visar hur barn stöds och vägleds i sina handlingar till ett socialt tänkande och handlande genom att förskollärarna förklarar och motiverar dem genom interaktion och kommunikation i praktiken. De anser att individen stärks genom att delta i gruppaktiviteter samt att det är ett bra sätt att lära sig kommunicera, kompromissa och lyssna. Nedan är några exempel på förskollärares kommunikation där syftet är att vägleda och stödja barn i deras utveckling och lärande, självkänsla och ansvarskänsla.

F – ”Det är direkt riktat eller att man genom kommunikation öhm, får den att lossna eller får barnet att lossna, liksom växa, våga men sen i gruppen då kanske man har typ samling där den växer i gruppen, om man säger så va, och de handlar ju också om att där växer den både som gruppmedlem och som individ”

F – ”Varför måste vi plocka in grejerna? Vad händer när vi lämnar dem ute då? Och sen kan jag känna att de här som är lite äldre, fyra, femåringarna, de kan man ju börja prata med på ett annat sätt, att hur är man som en kompis, hur gör man, öhm, matbordet är ju just en sån typisk grej som man pratar me varann och visar vad man har för skick och hyfs”

F – ”Att man försöker hjälpa dem, att de är någonting de vill göra eller så, att man hjälper dem i det, hjälper dem framåt, barnen som har lite svårt med andra, att man är med där, det går inte att säga; lek nu, utan jag måste visa hur man gör; då är de ju mycket som sker i verkliga livet också”

Sammanfattning

Grupprocesserna som barn deltar i på förskolan hjälper dem att skapa sig förståelse för sig själv som individ men också att förhålla sig till andra. Barns kunskaper och färdigheter ger barn insikter och handlingsmönster som skapas genom de kommunikativa samspel som förskolläraren erbjuder. Kommunikationen har stor betydelse i barns samspel och i barns utveckling av deras sociala kompetenser är språket viktig. Studien visar förskollärarnas insikt i värdet av att kommunicera och vägleda barnen i de situationer som de ingår i på förskolan.

4.5 Social kompetens i ett föränderligt samhälle

Barns vistelsetid på förskolan har genomgått en förändring anser förskollärarna. De hävdar bestämt att föräldrarna är de viktigaste personerna för barnen. En oro återges i samtalen när några av förskollärarna beskriver barns långa dagar på förskolan och föräldrarnas långa arbetsdagar och vilka konsekvenser det kan ha för barnen. Barns fostran som till stor del tidigare låg på föräldrarna anser förskollärarna nu har förflyttats till förskolan. De upplever att föräldrar är mer stressade idag mot för bara 20 år sedan vilket de menar även kan överföras till barnen. Tid är ett begrepp som används av en förskollärare som en orsak till att föräldrar inte ger barnen fasta ramar att förhålla sig till.

F – ”Men jag tror att många idag är stressade så de har... inte riktigt tid och ork och löpa linan ut med sina barn”

I – ”Du känner att det har blivit en förändring, en samhällsförändring?”

F – ”Ja men de har de blivit”

F – ”Barnen är här ganska mycket, många är ju här 5 gånger i veckan och ganska långa dagar, då har vi ju en stor betydelse”

Förändringar som några av förskollärarna pratar om gäller regeringens införande av allmän förskola och rätten att utnyttja 15 timmar. De menar att i praktiken uppfylls inte regeringens intentioner utan utfallet visar på större barngrupper och en osäkerhet i föräldrarollen. Närheten och bemötandet av individen får stå tillbaks menar förskollärarna vilket i längden kan visa sig på barns anpassning till samhällets normer och värden samt sociala utveckling.

F – ”Jag kan väl känna att öhm, att vi har ett väldigt stort ansvar inom förskolan... att vi har fått mer ansvar för deras barn än vad vi hade förut... samhället har tagit ifrån föräldrarna lite ansvar”

I – ”Mm, hur menar du då?”

F – ”Öhm, genom och erbjuda 15 timmarsbarnen plats så tycker många föräldrar, eller har den känslan att man måste lämna”

I – ”Du menar att de känner sig osäkra, föräldrarna?”

F – ”Absolut, de tror de är ett måste på något sätt... De ha fått en tid, den ska de vara där, lite början på skolan, att man vet att man har skolplikt och då är de så att alla barn ska vara på förskolan redan så”

I – ”Förskoleplikt tänker du?”

F – ”Ja lite så ja”

F - Och sen kommer alla de här åläggandena som vi ska ha... alla ska ha rätt till allmänförskola... barn med hemma varande syskon får vara på förskolan, de ställer till i barngrupperna. Barn som måste vara här 50 timmar i veckan öh, kanske får komma åt sidan lite mer. Var är föräldrarollen i det här, lastas de över på samhället?”

Några förskollärare talar om social kompetens som att ha förståelse för vad ansvar innebär och drar paralleller till samhället i stort. De menar att det är för lätt idag att smita ifrån sitt ansvar och skylla på någon annan. Förskollärarna anser att alla åldrar är representerade i samhället och menar därför att det är jätteviktigt att lära barnen att ta ansvar. En av förskollärarna tar upp ansvar inför barns integritet som en viktig del i arbetslagets förhållningssätt. Prata över barnens huvud om andra barn menar förskolläraren är lätt gjort och att man verkligen får tänka sig för.

F – ”De är ju att ta ansvar i de små sakerna alltså, - Jag plockar upp mina kläder i hallen, städar upp efter mig att alla hjälps åt tills allt är färdigt. Att stå upp mot det som är fel”

F – ”Lär dem att ta ansvar, att det är vår allas natur, att man får värna om den eller det kan ju vara när man är inne också, man leker... värnar om varandra som människor också ... lära sig se den andres behov. Det blir en bra lek om båda får vara med och bestämma ... de stora är väldigt måna om att ta hand om de små och hjälpa dem”

F – ” Att jag ska vara en förebild för barnen, kunna ta ansvar för dem, lära barnen och förstå sitt... för det de gör, våga stå för de man tycker... ta ansvar för sina kamrater”

F – ”En del barn har ju öron som grytlock och hör allt, man får tänka på vad man säger ... det kan jag känna att det är så man får tänka sig för ... att man får ta det sen liksom ... för de är ju inget som är positivt”

Sammanfattning

Studien visar på ett förändrat förskoleuppdrag. Barns vistelsetid på förskolan anser förskollärarna har ökat vilket innebär att förskolan har ett större ansvar för barns utveckling och lärande. Tid som begrepp visar sig i undersökningen innehålla föräldrars tid med barnen. Tid att umgås och överföra de värderingar och förhållningssätt som är primära i barns närmast omgivning. Samtidigt diskuterar en förskollärare om hur ett förändrat synsätt på värdegrunden kan orsaka olika åsikter om förhållningssätt. Barns utvecklande av social kompetens är komplext idag och innefattar så mycket mer. Studien belyser hur förskollärare talar om samhällsförändringen men vad framtidens medborgare behöver för kompetens beredskap kan bara slutsatser de drar av den senaste tidens förändringar belysa.

4.6 Läroplanens betydelse för förskollärarna

Förskollärarnas arbete med läroplanen, Lpfö 98 som ett levande styrdokument visar sig i undersökningen vara väldigt olika. Någon dokumenterade verksamheten genom att sätta upp kort med utdrag ur läroplanen kopplat till de olika situationerna. Det blir ett arbetsredskap som används dagligen. Några använde inte läroplanen mer än till att slå i ibland och då för att få bekräftelse för det arbete som verksamheten gör. Ett par förskollärare menar att den är grunden för deras arbete och att den har stor betydelse. Nu när den reviderade läroplanen Lpfö 2010 kommer så menar de alla mer eller mindre att betydelsen av att arbeta aktivt med läroplanen kommer att ske. Detta genom en utbildningsdag som är planerad i vår.

Studien visar samtidigt att det finns ett litet motstånd av en del förskollärare till att arbeta utifrån läroplanen, det handlar mer om att förskollärarna utgår ifrån sina erfarenheter, värderingar och planerar verksamheten utefter det. Det finns strävansmål som är satta av kommunen och någon förskollärare anser att de borde varje förskola få sätta upp efter de behov som varje verksamhet har.

F – ”Den betyder mycket för mig ... använder den som ett arbetsredskap ... varje gång jag sätter upp en bild på något vi gjort så sätter jag även ett citat ifrån läroplanen som stärker”

F – Den är ju vår grund och stå på kan jag känna ... använder den för lite tycker jag att vi gör ... Det har nog väldigt mycket att göra vem, vem man jobbar med.

F – ”Den betyder mer och mer ... Vi är ju inte uppfostrade med läroplanen och vi har inte haft den som en bas eller grund. Vi har inte arbetat utifrån den ... När man har tittat i den någon gång så öhm, och sett vad som står, då, då liksom, de är ju så här vi gör ... Nu ska vi ju jobba mer efter den eller tänka efter mer.

F – ”Den styr vårt arbete, det är ju den som är grunden för vårt arbete. Den har man i ryggraden”

Sammanfattning

Undersökningen visar att det sätt som förskollärarna arbetar på, finns det förståelse för det uppdrag som läroplanen förespråkar. När de beskriver hur de stödjer och främjar barns sociala kompetenser utgår de ifrån läroplanens grundläggande värden. De demokratiska värderingarna samt normer och värden är väl representerat i respondenternas bemötanden trots att de inte direkt kopplar till läroplanen. Studien visar på förskollärarnas intentioner att stödja och främja barns utvecklande av sin sociala kompetens. Resultatet av förskollärarnas synsätt av att arbeta med och utefter läroplanen visade sig variera. Någon menar att den är grunden för verksamhetens innehåll och planering medan en uttalar att den utnyttjas sporadiskt och då mer som en bekräftelse på det som har gjorts.

5. Diskussion

Detta avsnitt är uppdelat i en resultatdiskussion och en metoddiskussion. I resultatdiskussionen diskuterar jag det resultat jag kommit fram till och i metoddiskussionen hur jag analyserat mitt råmaterial och vilka avvägningar jag gjort när jag valt att lyfta upp vissa bitar. Till sist avslutar jag med en slutsats, didaktiska konsekvenser och förslag på vidare forskning.

5.1 Resultatdiskussion/analys

I detta avsnitt kopplar jag ihop resultatet med de teorier och tidigare forskning som jag beskrivit i min litteraturgenomgång, jag kommer också tillföra egna synpunkter. Jag utgår ifrån mitt syfte och mina frågeställningar för att koppla ihop det med studiens resultat.

Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur några förskollärares talar om, definierar och menar att de stödjer barns sociala kompetenser i förskolan samt vilken betydelse sociala kompetenser har för deras framtida liv?

Frågeställningar

- Hur resonerar förskollärare om barns sociala kompetenser?
- Vilka arbetssätt menar förskollärare främjar barns sociala kompetenser?
- Vilken betydelse menar förskollärare att förskolan har i barns utvecklande av de sociala kompetenserna?
- Vilka sociala kompetenser anser förskollärare är av betydelse för barns fostran till demokratiska medborgare?

5.1.1 Hur resonerar förskollärare om barns sociala kompetenser?

Utfallet av studien visar på att mycket av barns socialisering finns närvarande i förskolan idag. Förskollärarna bekräftar barns långa vistelse på förskolan och menar att i varje situation är intentionen den att vägleda barnen i att skapa sig förståelse av förhållningsätt och språkbruk. Jag menar att detta innebär att stora delar av barns vakentid fostras och socialiseras på förskolan. De värderingar och förhållningsätt som förskollärarna har präglar barnen till stor del vilket skulle innebära att den primära och sekundära socialisationen (Säljö, 2000) är flytande, den går in i vart annat. Säljö (2000) beskriver att socialiseringen in i samhället innebär att lära sig olika regler och koder för att passa in och att kunna fungera i vardagliga praktiker. Förskolan är en arena som barn kommer i kontakt med andra barn och vuxna som inte finns i deras omedelbara närhet. Det betyder att den primära närhet som de känner som sin, familjen, och som förmedlar och grundlägger barns mesta livskunskaper som språk, sociala regler för samspel och hänsynstagande, förflyttas till det som Säljö beskriver som den sekundära socialiseringen. Den sekundära socialiseringen som förskolan står för genomsyras av en social pedagogisk verksamhet och det är pedagogiken som lyfts upp i kommunikativa och interaktiva situationer som t.ex. lek. Ser man det utifrån Säljös perspektiv så tolkar jag det som att förskolan mer och mer blir involverade i barns utveckling och lärande samtidigt som förskollärarna närmar sig barnet på en mer djupare nivå där barnets sociala regler och

livskunskaper präglas av det förhållningssätt och värderingar som förskollärarna förmedlar. Förskolan blir då en viktig arena för hur barns sociala utveckling blir.

Lärandet av de sociala kompetenserna kan ses som en förberedelse för livet talar förskollärarna om. Social kompetens likställs med att lägga grunden för livet men de talar också om begreppet i likhet med fostran. Henckel (1990, beskriven av Emilsson, 2008) definierar förskolefostran som en anpassningspedagogik. Han menar att förskolan regleras av tid, rum, funktion, rutiner och aktiviteter genom sträng disciplinering. Här kan jag se likheter med det som förskollärarna talar om som fostran. Att olika situationer exempelvis matsituationen används för att vägleda barn till förståelse för de konsekvenser som blir av deras handlingar. Det är viktigt att kunna vänta på sin tur och ha förståelse av att maten måste räcka till alla. Samtidigt kan jag se faran i att inte vara flexibel i sitt förhållningssätt och inte till varje pris stå på sig utan försöka vara mjukt vägledande med reflekterande frågor som får barnen att tänka till. Förskollärarnas uppdrag (Lpfö98, s.6) är att vara goda förebilder och att ge barnen stöd och stimulans för att vägleda dem i olika situationer och för att de ska öka kompetensen och utveckla nya kunskaper och insikter.

Förskollärarna beskriver att lek handlar om att lära barn att samspela, lyssna, visa respekt, se den andres behov och liknande för att kunna ingå i grupper, föreningsliv och arbetsplatser i framtiden. De använder ordet fostran som en synonym till barns utvecklande av de sociala kompetenserna. De menar att det handlar om värden som är grundläggande för livet. Leken används enligt Tullgren (2003, beskriven av Emilsson, 2008) för att fostra till social ordning. Vilket innebär att leken är välreglerad och läraren styr lekinnehållet bort ifrån oönskade lekhandlingar. För att kunna hantera olika former av sociala situationer som t.ex. lek, innebär enligt Lillvist (2009, beskriven av Jaeschke Israelsson och Qvist, 2010) att kunna läsa av situationer, att visa upp ett passande beteende. Förskollärarna beskriver hur de i interaktion med barn stödjer dem i utvecklandet av social kompetens. Jag kan tolka det som att de vill ha en välreglerad verksamhet så som Emilsson beskriver men samtidigt under våra samtal så talar de om intentionen att närma sig barnen på ett sätt som stödjer dem i olika situationer. Styrningen menar jag blir då omedveten och grundas inte främst i att barnen ska visa upp ett passande beteende utan det som förskollärarna har som grund är enligt mina tolkningar barns lärande.

Orlenius (2001) beskriver begreppet socialisation som att lära sig gruppens normer. Han beskriver att fostran ur ett läroplansperspektiv handlar om pedagogik. Vilket jag menar skulle ligga i linje med förskollärarnas uppfattning av de sociala kompetensernas innebörd i lärandet. Det blir en pedagogisk fostran som barn får del av i förskolan, för att i hemmen mer ta del av de gemensamma värderingarna och förhållningssätt som deras speciella hemkultur skapar. Förskolan är en fantastisk arena för barn att tränar sina utvecklingars möjligheter varje dag. Att misslyckas är tillåtet. Det är genom dessa som utvecklingen sker. Pramling Samuelsson, Sheridan (2006) menar att leken är en slags träning i att förhålla sig till andra. Här sker förhandlingar, problemlösningar och liknande som hjälper barn att utveckla social kompetens. Träning ger färdighet brukar det heta och i leken är allt möjligt (s.85). Det är vad förskollärarna talar om, när de beskriver att de finns med i barns närhet för att stödja och främja barns sociala kompetenser. Begreppen socialisation, fostran och barns utvecklande av social kompetens kan med detta synsätt, menar jag få en liknande innebörd. När begreppen används i förskolans verksamhet så är målet för dess innehåll av liknande betydelse, en pedagogisk fostran. Allt strävar efter att barns väg mot vuxenlivet ska gå så smärtfritt som

möjligt och förskollärarna vägleder barnen på deras väg dit. Pramling Samuelsson, Sheridan (2006) beskriver hur barn möter olika konstellationer av människor på förskolan som har olika perspektiv och kunskaper som de får erfarenhet av. Dessa möten skapar spännig, reflektion och nödvändiga ställningstaganden som barn tar del av och använder i andra sammanhang (s. 26).

5.1.2 Vilka arbetssätt menar förskollärare främjar barns sociala kompetenser?

Förskollärarna pratar om olika förhållningssätt och arbetssätt som hjälper barn att få förståelse av deras handlande i olika situationer. Ett tematiskt arbetssätt som en förskollärare talar om tolkar jag har sin grund i det sociokulturella perspektivet som innebär att kunskap konstrueras genom samarbete i en kontext där interaktionen är avgörande för lärandet (Dysthe, 2003). Förskolläraren beskriver hur barnen får arbeta två och två med en liten uppgift med syfte, som jag tolkar det, att lära sig samarbeta. Förskolläraren använder sig av små tips och vägleder barnen genom att ställa reflekterande frågor, där barnen blir problemlösare. Säljö (2000) menar att arbetssätt som utgår ifrån barns samspel med andra beskriver hur barn skapar sig kunskaper som de sedan använder i andra kommunikativa sammanhang. Även Gotvassli (2002) redogör för förskolans betydelse av att främja ett lärande som möjliggör för barn att kommunicera, samarbeta, söka och utveckla ny kunskap. Det ligger i det sociokulturella lärandet att interaktionen i samspel är avgörande för att kunskap skall ske (Dysthe 2003).

Lyhördhet för barnet är betydelsefull för att barnet ska känna tillit till sig själv och andra (Utbildningsdepartementet 2006). Uttryck som *”man försöker att se alla, det har ju mycket med respekt”* visar på ett förhållningssätt där förskollärarna utgår ifrån barns utveckling. Prioriteringen att se och uppmärksamma barns intentioner sätts i första rummet. Här kan man prata om en kompetens inom förskolans verksamhet där pedagogerna har en nyckelroll att vara lyhörda för vad barn behöver för kompetenser nu och i framtiden (Gotvassli, 2002). Förskollärarna talar om hur de stödjer barn genom att försöka se alla, lyssna på dem och visa respekt (Pramling Samuelsson, Sheridan, 2006), samtidigt kommer det fram att barngrupperna är för stora och hur barn ska bemötas ifrågasätts genom att tala om utbildning och ålder samt ett förändrat läraruppdrag. Jag tolkar detta som att förskollärarnas intentioner är goda men att förutsättningarna att genomföra dem ibland kommer på kant. Persson (2003) sätter detta i ett större perspektiv när han beskriver samhälls förändringen i stort. Hans beskrivning av social kompetens innefattar naturligtvis precis det som förskollärarna beskriver men också att utbildningssystemet har problem med att spegla samhällets verklighet. Han menar att problem som är orsakade av samhällsutvecklingen gör att efterfrågan på social kompetens ökar. Det blir ett korrektionsmedel som ändras efter de förutsättningarna som behövs. Sätter jag detta i relation till förskollärarnas vardag så menar jag att den samhällsförändring som pågår med större barngrupper och längre vistelsetid för barnen påverkar deras förutsättningar i hur de bemöter barnen. Samtidigt så inser jag att detta även medför brist på tid att hinna bekräfta och se varje individ, något som läroplanen för förskolan har som uppdrag. Detta bekräftas av forskning (Skolverket, 2010) på barns lärande på förskolan. Den visar att barngruppens storlek har betydelse för hur förskollärares kan utnyttja verksamhetens villkor. Ökade krav och tidsbrist medför att barns möjlighet att enskilt bemötas i sitt lärande minskat

Social handlingsberedskap innebär för en del förskollärare att kunna ta ansvar. Kunna ha beredskap för olika situationer och bemötanden med andra. Samtidigt läggs ansvar in när lärandet gäller att kunna se andras behov. De likställer ansvar med att ha social kompetens

och ser sig själva som viktiga förebilder för att barn ska lära sig ta ansvar. *”Det är ju att vi får hjälpa barnen att bli självständiga individer, lära sig att ta ansvar, med hjälp av oss, hur vi agerar”*. Människans lärande är situerat och huvudsakligen socialt vilket innebär konkret att barnen ska med stöd av förskollärarna avgöra när och hur kunskaper skall användas i olika situationer (Säljö, 2000). Vidare är kommunikationen grundläggande för lärandeprocesserna samt ett deltagande i en praxisgemenskap, att lärandet sker i gemenskaper med andra och att man lär av varandra (Dysthe, 2003), vilket jag tolkar är förskollärarna intentioner. Förskolans mål och riktlinjer avser att förskolan skall aktivt och medvetet påverka och stimulera barnen att utveckla förståelse för vårt samhälles gemensamma demokratiska värderingar. Stävan är att barnen skall utveckla öppenhet, respekt och ansvar samt förmågan att ta hänsyn och leva sig in i andras situationer (Utbildningsdepartementet 2006:7). Vilket blir komplext när verkligheten på förskolan har olika förutsättningar med bl.a. barngruppens storlek. Forskning (Skolverket, 2010) visar att barngrupperna har betydelse för hur förskollärare kan utnyttja verksamhetens villkor och tidsbrist och ökade krav medför att barns enskilda bemötanden sätts åt sidan. Etik är en central fråga i förskoleverksamheten och arbetet med att vara en god förebild menar jag är viktigt då det stödjer barn i deras handlingar. Här är alla förskollärare samstämmiga och talar om vikten av vuxna som förebilder men också att barn lär av varandra och ser upp till varandra.

Leken är en situation som förskollärarna benämner som en viktig del i barns lärande av de sociala kompetenserna. De talar om att det är i leken barn tränar på och skapar sig en förståelse av det som de upplevt eller tagit del av i andra situationer. En förskollärare förklarade det på följande vis; *”att man hjälper dem, att det är någonting de vill göra eller så att man hjälper dem i de, det går ju inte att säga lek nu utan jag måste visa hur man gör”*. Detta sociokulturella synsätt menar Bruner (1984, beskriven av Imsen 2006:325) utmärker Vygotskijs tankar om barns utveckling. Barn kan inte själva ta till sig den kunskap och information som finns i samhället utan de är i behov av vägledning av någon som kan mer. Det är då som barnet skapar sig förståelse av de begrepp och uppfattningar som skapar deras utveckling framåt. Johansson (2005:96) beskriver hur pedagoger genom att ta fasta på barns intentioner skapar ett arbetssätt som ligger i linje med barnens önskemål, initiativ och intressen. Hon menar att de vuxnas känslighet gör att de kan följa barnens aktiviteter och deras ambition är att delta i det som barnen gör på barnens villkor. Förskollärarnas deltagande blir precis som Vygotskij beskriver, vägledande och lärandet sker i den samspelande interaktionen.

Förskollärarna beskriver, att om barn kan förstå lekkoderna så underlättar det deltagandet i gruppverksamheterna på förskolan men också att lärdomen av att kunna koda av underlättar en integrering i samhället i stort för barnen i framtiden. De talar om lekens betydelse för barns skapande av de sociala kompetenserna och när barn samspelar i leken lär de sig samtidigt att förhålla sig till varandra. De lär sig de koder som utgör förutsättningen för att leken ska fortgå (Pramling Samuelsson, Sheridan, 2006). Förskolan skall vara en social och kulturell miljö där barn ska få utveckla sin sociala och kommunikativa kompetens genom att stimulera dem att ta initiativ. Samtidigt skall den lek som förskoleverksamheten erbjuder vara medveten vald för att främja barns utveckling och lärande (Utbildningsdepartementet, 2006:5-6)

5.1.3 *Vilken betydelse menar förskollärare att förskolan har i barns utvecklande av social kompetens?*

Barn kommer idag i kontakt med förskolan som en arena i tidig ålder och förskollärarna talar om hur viktig miljön är som barn ingår i samt dess betydelse för barns sociala utveckling. Förskolan har en fostrande betydelse för barns socialisation visar resultatet av min undersökning. Säljö (2000) benämner den socialisering som sker utanför hemmet för den sekundära socialisationen, vilket innebär att i förskolan lyfts pedagogiken upp och genomsyrar aktiviteter och barns lärande sker efter speciella kommunikativa mönster som barnet inte kommer i kontakt med i samma utsträckning inom hemmet. Förskolan är viktig och den pedagogiska verksamhetens strävansmål att aktivt och medvetet påverka och stimulera barnen att utveckla förståelse för vårt samhälles demokratiska värderingar (Utbildningsdepartementet 2010:8) är central för verksamheten. Detta ges uttryck när förskollärare uttalar betydelsen av att ta ansvar, ”att ta ansvar i de små sakerna”, ”att stå upp mot det som är fel”. Utifrån den sociokulturella teorin så är utgångspunkten att allt lärande sker genom interaktion och vad barnet lär av de sociala situationer de ingår i, tar de med sig och använder i framtiden (Säljö, 2000:13). När en förskollärare menar att ”vi förbereder dem in i livet på något sätt” så kan jag förstå mellan raderna att det är deras arbetssätt, kommunikationen med barnen och att vara en förebild som framkommer.

När förskollärarna är i interaktion tillsammans med barnen talar de om att barn utvecklar förståelse, vilket skapar nya erfarenheter. De talar om att kommunikation visar sig betydelsefull för att barn ska skapa sig förståelse av sitt handlande. Utvecklandet av de sociala kompetenserna är en kombination av att förstå det som menas och handla där efter. Det rör sig om samspel med andra människor där vårt handlande och tänkande leder till ett lärande (Säljö 2000; Williams, 2006). Kommunikationen mellan människor är ett slags redskap som för kunskapen vidare. Dessa kommunikativa processer, både språkliga och fysiska, används när människan skapar förståelse för sin omvärld (Säljö, 2000). Förskollärarna beskriver i intervjuerna olika variationer av sociala kompetenser som de menar är av betydelse. De talar om barns möjlighet att praktisera, öva och lära vilket de menar utvecklas i leken. Pramling Samuelsson, Sheridan (2006) bekräftar detta och beskriver att barn utvecklar social kompetens genom att leka tillsammans. De menar att leken lär barn att behärska sin styrka och var begränsningarna går men att den förutsätter kunskap om lekregler. För att behålla lekens harmoni utgår de ifrån att barnen bör behärska de tre sociala lekreglerna; samförstånd, ömsesidighet och turtagande (s.86). Några förskollärare nämner dessa lekregler som viktiga i barns lärande av lekkoder och andra olika situationer. Barn använder leken för att pröva idéer och förverkliga sina drömmar. Det blir som en låtsasvärld som de kan försvinna i för en stund (Vygotskij, 1978, beskriven av Imsen 2006:324).

Tryggheten inom förskoleverksamheten skapar förskollärarna genom det pedagogiska arbete de utför. Lpfö98 är det styrdokument som de utgår ifrån och det uppdrag som ligger på förskollärarna innebär att bl.a. arbeta med barns sociala utveckling (Utbildningsdepartementet, 2006). Betydelsen av att känna trygghet menar Petrén (1996, beskriven av Norman, 1996), som uttryck för barns rättigheter. Varje barn har rätt att bli respekterad och hörd samt att leva och utvecklas. Rätten till ett *socialt liv*. Respekt är ett begrepp som de flesta förskollärare talar om som viktigt. De menar att det följer en i livet, att visa respekt för andra och sig själv. De talar även om barn med svårigheter att anpassa sig till de rutiner och regler som innefattar förskolans verksamhet. Dessa barn menar de kan få svårt att anpassa sig till vuxenlivet senare. Persson (2003) beskriver att den sociala disciplineringen i samhället är stark och att det kan

leda till utstötning och ensamhet, vilket han menar visar på brister i de sociala kompetenserna. Jag är benägen att hålla med Persson (2003) till viss del men samtidigt tror jag att dessa barn ger uttryck för någonting annat. Ett uttryck för otrygghet, dålig självkänsla och osäkerhet i att missförstås. Kan det vara så innebär det att förskollärares tillvägagångssätt och medvetenhet för att bemöta dessa barn behöver stärkas. Social kompetens är något som lärns in, att lära sig ett passande beteende i en social situation, samtidigt är ingen situation lik den andra, vilket innebär att förmågan att läsa av och hantera olika former av situationer stärker barnets självkänsla och förmågan att samspela med andra underlättas (Lillvist, 2009, beskriven av Jaeschke Israelsson och Qvist, 2010).

Barns sämre förmåga till anpassning kan även visa sig utifrån barns hemkulturer (Dysthe, 2003), en förskollärare menar att dessa barn naturligtvis lär sig, fast senare. De dagliga rutinerna lär barn genom praktisk handling och detta tyder enligt mig på att det tar olika lång tid för vissa barn eftersom den dolda dagordningen med egna koder blir svårare att lära sig för en del (Dysthe, 2003). Tryggheten blir som jag tolkar det, den miljön och de människor som omger barnet. Emilsson (2008) beskriver barns anpassning som en social och individuell process som gör barnet delaktig i samhället och sig själv som person. Jag tar stöd i hennes forskning som visar på att det är de samhällsrelaterade kraven på barnets anpassning eller behov som är drivande i barns fungerande och hanterande av sin omvärld, vilket jag även menar att en förskollärare talar om när hon beskriver att dessa barn ”går sin egen väg” och att detta kan ”leda till ett uppfinningsrikt sätt”, att de kommer in på andra delar i livet som gör att de blir integrerade i samhället.

5.1.4 Vilka sociala kompetenser anser förskollärare är av betydelse för barns fostran till demokratiska medborgare?

När förskollärarna beskriver sina arbetssätt och förhållningssätt utgår de ifrån att stärka barns självkänsla och bekräfta dem som personer. Jag menar att det är här som grunden läggs för barns väg till integrering i samhället. För att stärka de regler och rutiner som innefattar förskolans verksamhet så krävs det att värderingar tydliggörs i den dagliga verksamheten (Utbildningsdepartementet, 2006). Förskollärarna talar om vuxna som förebilder, barns stöttepelare, vilket jag också menar är viktigt. När de tar upp värden som *bemötande* och *respekt* så ligger deras förhållningssätt och arbetssätt i linje med läroplanen som beskriver hur vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle (Utbildningsdepartementet, 2006:3). Jag tolkar att barn lär sig de sociala kompetensernas genom olika förhållningssätt som de förhåller sig till. Det kan skifta från kontext till kontext i vad som är rätt i just det sammanhanget.

Samstämmigheten i förskollärarnas uppfattning om förskolans betydelse för barns förberedelse för livet ser jag som en del i arbetet med den sociala värdegrunden. De talar om att det är här som barn ingår i olika gruppkonstellationer vilket tränar dem i att samspela med andra människor. Hela det sociala spelet är en träning inför livets sociala spel och det bekräftar flera av förskollärarna när de berättar hur barn lär sociala kompetenser. Det är genom att medverka i olika praktiker, sociala spel, inom bl.a. förskolan som barn skapar erfarenheter. Vygotskijs (1995) syn på att barn lär genom interaktion likställer jag med att pröva på sociala kompetenser genom sociala praktiker. Dessa färdigheter som barnen lär blir enligt Säljö (2000) en säkring i information, kunskap och färdigheter över tid. Han beskriver hur människan socialiseras i samhället genom de teoretiska och fysiska färdigheterna som utvecklas, bevaras och förs vidare. Även Pramling Samuelsson, Sheridan (2006) beskriver

förskolans betydelse för barns livslånga lärande och livsvida lärande. De beskriver det som en viktig del i såväl individens lärande och utveckling samt ett gemensamt kulturarv som överförs från en generation till en annan (s.26).

Det viktigaste för alla barn enligt förskollärarna är att lära sig samspela med andra människor. Samspel innebär att interagera med andra människor både fysiskt, kroppsligt och kommunikativt (Säljö, 2000). I *Läroplan för förskolan* tas de kvaliteter och färdigheter upp som förväntas behövas i framtiden och förskolans uppdrag innebär att barn ska erövra kunskap (Pramling Samuelsson, Sheridan, 2006). Med kunskap menas fakta, förståelse, färdighet och förtrohet som förutsätter och samspelar med varandra. Förskollärarna ska utgå ifrån barns erfarenheter, intressen, motivation och drivkraft att söka kunskap (Utbildningsdepartementet, 2006:6). De förordar ett tematiskt arbetssätt där lärandet blir mångsidigt och sammanhängande (s.6). Förskollärarna talar om att de arbetar tematiskt under delar av veckan. En förskollärare beskriver mer ingående hur hon tänkte att barnen ska få erfarenheter av samhällets förväntningar. Att utveckla barns tankar och teorier och bemöta dem med respekt samt att utmana dem genom problemlösning är förskollärarens idéer om barns utveckling. Det innebär, menar jag en beredskap för framtiden vilket förskolläraren håller med om i vårt samtal. Jag kan koppla det till ett utvecklingspedagogiskt synsätt som innebär att läraren aktivt och medvetet utvecklar barns erfarenhetsvärld (Pramling Samuelsson, Sheridan, 2006:109). Lärandet ska vara lustfyllt och kommunikationen mellan vuxen- barn är helt avgörande. Förskolläraren ställer reflekterande frågor och utgår ifrån barnets tankar och idéer när verksamhetens innehåll skapas men samtidigt att det gäller att skapa situationer som ger barn möjlighet att lära (Pramling Samuelsson, Sheridan, 2006:109). Det är en utmaning för alla förskollärare, att se barn som kompetenta (Pramling Samuelsson, Sheridan, 2006:112), med det menar jag att man ser alla barn och deras förmågor och utmanar dem utifrån dem.

5.2 Slutsats

Enligt denna studie har förskolan större betydelse för barns utvecklande av social kompetens idag än om man bara ser tillbaks några tiotal år. Den har blivit en central institution i barns liv vilket medför att barn vistas långa dagar på förskolan där de får sina flesta erfarenheter av att umgås och samspela med andra. De sociala kompetenserna blir barns grund för deras fortsatta liv och alla förskollärare i min studie är helt samstämmiga i den punkten. Förskolemiljöerna har enligt forskarna vid Malmö Högskola (Skolverket, 2010) blivit barns kollektiva arena där barn skapar sig erfarenheter och att dessa möten med andra barn blir socialt medierande. Jag kan också genom min studie dra slutsatsen att förskollärare är mycket insatta i hur och varför barn behöver lära sig de sociala kompetenserna. De är medvetna och jobbar mer eller mindre med förskolans uppdrag att möta barnen i sin utveckling och sitt lärande. Att vara medveten om varje barns behov och i varje situation bemöta barnet där de befinner sig i sin utveckling visar sig vara intentionen hos förskollärarna men jag får också signaler att tiden och de stora barngrupperna innebär att individen får stå tillbaks. Individen bemöts mer och mer som en i gruppen och det är gruppen som det talas till. Diskussioner i arbetslaget om situationer och övergångar på förskolan, måste lyftas upp och talas om, för att barn ska få en så trygg och lärorik tillvaro som möjligt. Colnerud & Granström, (2002) beskriver vikten av dialog i arbetslaget, vilket skapar en gemensam etisk hållning till hur barnen ska bemötas i olika situationer. Det gäller att diskussionerna skapar ett slags gemensamt synsätt där olika erfarenheter bOLLAS och ligger till grund för de förhållningssätt som blir grunden i verksamheten.

Att ha social kompetens betyder för mig att ha känselspröt för sin omgivning men samtidigt en självkänsla med kraft att hjälpa och se andras behov. Vedeler (2009) talar om social kompetens som grundläggande för människans utveckling och att god social interaktion med andra är en förutsättning för att utveckla sin fulla potential. Studien visar att förskollärarnas intention är att utgå från barnets bästa, vilket kommer fram i deras förhållningssätt och arbetssätt. De talar om att förbereda barnen in i livet vilket Pramling, Samuelsson och Sheridan (2006) beskriver som det livslånga lärandet. Det handlar om att de erfarenheter barn lär, ligger till grund för hur barns uppfattning om sig själv som lärande individ kommer att bli.

Studien visar sammantaget att förskollärarna är måna om att barn ska få erfarenheter av olika sammanhang inom förskolans verksamhet. De talar om att de benämner och visar barnen så att de skapar sig förståelse för olika innehåll och fenomen samt får en självkänsla som stärker dem som individ och i gruppdeltagandet. Jag upplever genom våra samtal att förskollärarnas intentioner är att fostra barnen i utvecklandet av social kompetens i varje situation de ingår i. Den ligger som en grund för barns interagerande i förskolan. Eftersom innehållsfokus på förskolan ligger på matematik eller naturkunskap så anser jag att de sociala kompetenserna är grunden för lärandet, vilket också kommer fram i studiens resultat. Att begreppet social kompetens benämns av förskollärarna på varierande sätt betyder inte, som jag har förstått det, att intentionen att möta barnen och vägleda dem i deras sociala utveckling är olika. Däremot förstår jag när de talar om förskolans uppdrag och hur läroplanen används i den dagliga verksamheten, att förskolans verksamhetsinnehåll och arbetssätt förstås olika vilket kan medföra brister i den gemensamma värdegrunden. Framtiden är oförutsägbar men en beredskap i social kompetens innebär menar jag att vara förberedd för livet. Livet i sig innebär en socialisering in i samhället som demokratiska medborgare och framtidens arbetsmarknad kräver enligt Svensk näringsliv (Skolverket, 2010) välutbildade människor med god social förmåga och analytiskt tänkande. Är förskolan rustad för att bemöta och stödja barns sociala utveckling.? Förskollärarna i min studie visar på en medvetenhet om framtidens behov men också att det krävs ett engagemang nu. Förskolan är barns sociala arena där lärandet är levande och förskollärarna är det verktyg och fostran en del av pedagogiken (Orlenius, 2001).

Denna studie kan på grund av sitt låga antal respondenter inte ge en generell bild av förskollärares förhållningssätt och arbetssätt i barns sociala utveckling men jag menar att den kan ge en antydning till hur förskollärare tänker.

5.3 Didaktiska konsekvenser

I mitt resultat beskriver förskollärarna sitt arbetssätt och förhållningssätt i bemötandet av barns utveckling av de sociala kompetenserna. Något som de nämner är att de saknar diskussioner i arbetslaget där barns utveckling är i fokus men även diskussioner om förhållningssätt och en gemensam värdegrund. Jag menar att det är viktigt att i sin årsplanering lägga in möten som är avsatta för detta. Att jobba och utgå ifrån samma tankesätt och värdegrund är basen för att barn ska känna trygghet och få lust att lära. Forskningen (Skolverket, 2010) visar att förskollärarnas yrkeskompetens är avgörande i barns skapande av samspelande klimat och ett hållbart tänkande. Läroplanen är förskolans viktigaste styrdokument och ska ligga som en grund för dess arbete med barns utveckling och lärande. Studien visar att förskollärarnas förhållande till läroplanen som ett levande dokument var varierande. Jag menar att medvetenheten måste skärpas och lyftas upp för att arbetet på förskolan ska utgå ifrån de stävansmål som läroplanen har för barns lärande. Nu när den nya

reviderade läroplanen sätts i verket så stärks förskollärares roll och ansvaret för barns utveckling och lärande blir deras skyldighet att följa upp och förverkliga med arbetslagets hjälp. Lpfö98 grundläggande värden är att ”var och en som verkar inom förskolan ska främja aktningen för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö” (s.4) Värdegrunden uttrycker de sociala kompetenser som förskollärarna i min studie talat om. Viljan och medvetenheten att utgå ifrån Lpfö98 och med dess hjälp synliggöra lärandet för barnen gör att de skapar sig förståelse av sitt lärande. Kan man inte använda läroplanen vid dessa situationer, när ska den då användas?

5.4 Metoddiskussion

I min undersökning av barns skapande av social kompetens har min planering och mitt tillvägagångssätt beskrivits i genomförandet. Valet av en den kvalitativa intervjun som metod menar jag ligger i linje med mitt syfte, vilket var att få reda på hur förskollärare stödjer och resonera om barns utveckling av de sociala kompetenserna. Syftet var däremot inte att få ett ja och nej svar. Jag valde att utgå ifrån en halvstrukturerad intervjuguide med fyra teman som var kopplade till studiens syfte och frågeställningar. Mitt val att genomföra en pilotundersökning kändes naturlig då jag ville pröva min intervjuguide på en respondent. Utfallet blev en korregering i en av de fyra temans underfrågor, vilket jag anser stärkte mina kommande intervjusvar eftersom frågorna kopplade bra till mitt syfte. Förundersökningen gav mig också svar på eventuell tid på intervjun samt egen erfarenhet av att genomföra och möta den intervjuade.

Min intention med en halvstrukturerad intervju var att få respondentens tankar och föreställningar utifrån sin egen vardag vilket Kvale (2009) menar är den kvalitativa forskningsintervjuns innebörd. Stukát (2005) talar om att den fria interaktionen mellan intervjuaren och den intervjuade utnyttjas till att få så fullständig information som möjligt. Jag anser att jag försökt att hålla mig så objektiv som möjligt men ibland var ämnena som samtalen gled in på så intressanta att jag ställde irrelevant följdfrågor. Då var det bra att ha en intervjuguide som stöd för att hitta fokus igen. I min resultatredovisning har jag medvetet valt bort de delar av intervjusvaren som inte utgår ifrån mitt syfte och mina frågeställningar.

Transkriberingen av intervjusvaren underlättades av att jag hade spelat in ljudet av intervjuerna med filmkameran och sedan fört in dem på datorn, vilket gjorde det lätt att ta del av respondenternas svar om och om igen. Denna metod gjorde att validiteten på de svar som de intervjuade gav, med större sannolikhet återgavs korrekt. Transkriberingen var tidskrävande vilket även Stukát (2005) beskriver och det blev mycket material att hålla reda på vid analysarbetet. Han menar att det kan hända att urvalet görs redan vid transkriberingen, då vissa särskilt intressanta delar väljs ut. Så var det inte i mitt fall. Jag skev ut hela intervjuerna i sin helhet. Här kan jag vara lite självkritisk och kanske inför nästa gång mer systematiskt gå genom ljudupptagningarna och transkribera de delar som leder till mitt syfte.

Min bearbetning och analys av mitt råmaterial kunde säkerligen gjorts på ett flertal annorlunda sätt. Här medger jag att min okunskap och dåliga erfarenhet av att analysera intervjusvar kan ha påverkat studiens resultat. Samtidigt menar jag att min förförståelse och mitt genuina intresse av barns skapande av de sociala kompetenserna kan ha påverkat min syn på hur materialet tolkats samt de val av teorier och tidigare forskning som jag bestämt mig för att använda i studien. Resultatet talar ändå för sig själv. Det som har sagts har sagts, sen är det fritt för vem som helst att göra sina tolkningar.

Valet av urvalsgrupp och hur de informerades anser jag håller sig inom de ramar som Stukát(2005) menar. En liten grupp deltagare som man kan genom intervjuer, tränga på djupet i varje individs tänkande eller uppfattning (s. 63). Fyra deltagare visade sig vara helt och fullt tillräckligt. Eftersom det är ett sådant arbetsamt tillvägagångssätt så skulle det ha varit svårt att hinna fler. Om tid hade funnits anser jag att mitt resultat hade stärkts om jag även hade utfört observationer på hur förskollärarnas arbetssätt och bemötande visade sig i verkligheten samt om det motsvarade deras uppfattningar som intervjusvaren återgav. Tid är också ett begrepp i insamlandet av litteratur och tidigare forskning inom området. Här har det varit svårt och forskningen visar på lite information i social kompetens som begrepp men jag anser att området har ringats in med den litteratur jag funnit.

5.5 Förslag på vidare forskning

Undersökningen saknar enligt mig fältobservationer som skulle gett resultatet en större validitet, men det får bli ett tips till fortsatt forskning i ämnet. Andra områden som väcker min nyfikenhet i min studie är att undersöka hur, när och var förskollärare bekräftar och samspelar med den enskilda individen i förhållande till gruppen.

Referenser

- Colnerud, G & Granström, K (2002). *Respekt för läraryrket – om lärarens yrkesspråk och yrkesetik*. Stockholm: HLS förlag.
- Davidson, R & Patel, R (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning* (Tredje uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Dysthe, O (red.) (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Emilsson, A (2008). *Det önskvärda barnet*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Esaiasson, P, m.fl. (2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (3. rev.uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.
- Gotvassli, K-Å (2002). *En kompetens förskolepersonal*. Lund: Studentlitteratur.
- Imsen, G (2006). *Elevenns värld*. (4:e rev. Uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Jaeschke Israelsson A, Qvist T (2010). *EQ i förskolan: Att arbeta praktiskt med barns sociala och emotionella kompetenser*. hämtad 2011-02-08 från <http://mdh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:391953>
- Kompetens. <http://www.ne.se/kompetens/1158860> , Nationalencyklopedin, hämtad 2011-03-29.
- Kvale, S (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Uppl.1:16) Denmark: Studentlitteratur.
- Kvale, S (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Uppl. 2:3) Lund: Studentlitteratur.
- Norman, K (1996). *Kulturella föreställningar om barn. Ett socialantropologiskt perspektiv*. Avesta: Rädda barnen.
- Orlenius, K (2001). *Värdegrunden – finns den?* Tallin: Runa förlag.
- Pape, K (2001). *Social kompetens i förskolan – att bygga broar mellan teori och praktik*. Stockholm: Liber.
- Persson, A (2003). *Social kompetens. När individen, de andra och samhället möts*. Lund: Studentlitteratur.
- Pramling Samuelsson, I & Sheridan, S (2006). *Lärandets grogrund* (andra uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (2009) <http://www.skolverket.se/sb/d/2980/a/15572> hämtad 2011-02-13.
- Skolverket (2010). *Perspektiv på barndom och barns lärande. En kunskapsöversikt om lärande i förskolan och grundskolans tidiga år*. Stockholm: Fritzes.
- Social kompetens. <http://www.ne.se/social-kompetens> , Nationalencyklopedin, hämtad 2011-02-08.
- Stukát, S (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

- Säljö, R (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Smedjebacken: Prisma.
- Utbildningsdepartementet.(2006). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes.
- Utbildningsdepartementet. (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö98, Reviderad 2010*. Stockholm: Fritzes.
- Vedeler, L (2009). *Social kompetens i barngrupper*. Kristianstad: Team Media Sweden AB.
- Vygotskij, Lev (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.
- Williams, P (2006). *När barn lär av varandra - samlärande i praktiken*. Stockholm: Liber.

Bilaga 1

Charlotta Johansson
Jordalavägen 91
466 93 Sollebrunn
0705 548 078 charlotta.johansson@alingsas.se

2011-01-23

Hej!

Jag är en student från Högskolan i Göteborg och läser till lärare upp till år 2. Nu under min sista termin ska jag göra mitt examensarbete. I min utbildning har de förts diskussioner om hur man som lärare arbetar för att stödja barns sociala utveckling, vilket väckt mitt intresse för vidare forskning.

Jag vill genom min undersökning få reda på hur förskollärare arbetar med barns sociala kompetenser och vänder mig därför till dig med en önskan att få höra dina tankar kring detta ämne. Undersökningen är ett examensarbete och därför en offentlig publikation men innehållet i undersökningen kommer att behandlas enligt konfidentialitetskravet, som bl.a. innebär att jag inte använder förskolans och förskollärarnas riktiga namn, utan använder mig av fingerade namn i redovisningen. Deltagandet i undersökningen är helt frivillig och man kan när som helst dra sig ur.

Har du någon fråga, hör av dig till mig eller min handledare.

Med vänlig hälsning

Charlotta Johansson
charlotta.johansson@alingsas.se
0xx xxx xxx

Handledare:

Inger Brännberg
inger.brannberg@ped.gu.se
0xx-xxx xxxx

Samtycker och godkänner:

.....

.....
Namnförtydligande

Bilaga 2

Intervjuguide

Namn:

Dag och tid:

1. Hur länge har du arbetat som förskollärare?
2. Vilket år utbildade du dig?
3. Vad betyder Lpfö98 för ditt arbete på förskolan?
4. I Lpfö 2010:4 reviderad står det att förskolan ska ta tillvara och utveckla barns förmåga till ansvars känsla och socialhandlingsberedskap...
Beskriv hur du tänker kring detta?

Kan du beskriva vilken betydelse du anser förskolan har för barns sociala kompetenser?

1. Du nämner... Hur tänker du? ... Utveckla?

Hur stödjer och främjar du barns sociala kompetenser i förskolan?

1. Du nämner... Utveckla?
2. Vilken betydelse har sociala kompetenser för barns framtid?
3. Hur ser du att barn utvecklat sociala kompetenser? Situationer?

Hur beskriver du barns sociala kompetenser?

1. Du nämner... Utveckla?
2. Finns det kompetenser som du anser är mer viktiga? Varför?
3. Vad innebär social kompetens för dig?

Är det något annat du tänker på som rör det vi talat om?

Kan jag få återkomma på telefon om jag har något kompletterande fråga?